

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет обліку та податкового менеджменту

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтинг

**а
спеціальність
галузь знань**

**071 Облік і оподаткування
07 Управління та адміністрування**

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Доходи фізичних осіб, їх облік, контроль та оподаткування»

здобувача Кельман Андріанни Володимирівни

(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент Цятковська Олена Віталіївна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

**В.о. завідувача кафедри:
к.е.н., доцент Цятковська Олена Віталіївна**

(підпис)

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА "Облік і аудит"

галузь знань: 07 "Управління та адміністрування"

спеціальність: 071 "Облік і оподаткування"

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи
(гарант) освітньо-професійної
програми

_____ Марія ШИГУН

" ____ " _____ 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
Бухгалтерського обліку та
консалтингу

_____ Олена ЦЯТКОВСЬКА

" ____ " _____ 2024р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти **Кельман Андріанні Володимирівні**

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи на тему:

ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ, ЇХ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Тему затверджено наказом ректора Університету від " ____ " _____ 2024 р. .№ ____ -
ст_

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
Розділ 2	МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
Розділ 3	ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ
Об'єкт дослідження:	доходи фізичних осіб
Предмет дослідження:	сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	дослідження теоретичних, методичних та практичних питань обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб, а також розробка шляхів їх удосконалення

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	<u>Дослідити економічну сутність доходів фізичних осіб. Розглянути та узагальнити класифікацію доходів фізичних осіб. Розглянути різні види доходів фізичних осіб. Провести аналіз нормативно-правового забезпечення обліку доходів фізичних осіб. Проаналізувати та дослідити основні вимоги та критерії щодо міжнародної практики регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб</u>
У розділі 2	<u>Визначити основні моделі обліку доходів фізичних осіб та їх вплив на побудову обліку. Дослідити документування та організацію обліку доходів фізичних осіб та узагальнити перспективи розвитку. Систематизувати основні аспекти організації та методики обліку доходів фізичних осіб. Розглянути методику обліку доходів фізичних осіб та запропонувати основні напрями удосконалення. Узагальнити основні аспекти відображення у звітності підприємства інформації про доходів фізичних осіб. Проаналізувати сучасні інформаційні системи, які використовуються для розкриття інформації про доходи фізичних осіб.</u>
У розділі 3	<u>Дослідити сучасні проблеми оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та сформулювати шляхи їх вирішення. Визначити сутність, мету завдання та джерела інформації для оцінки фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в зведеному бюджеті України. Сформулювати та</u>

	<u>систематизувати основні шляхи удосконалення оподаткування</u> <u>доходів фізичних осіб для оптимізації податкового</u> <u>навантаження</u>
--	---

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

Олена ЦЯТКОВСЬКА

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

" ____ " ____ 2024 р.

Завдання одержав
здобувач вищої освіти

(підпис)

Андріанна КЕЛЬМАН

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

" ____ " ____ 2024 р.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету обліку та податкового менеджменту
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Кельман Андріанни Володимирівни

**на тему «ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ, ЇХ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ»**

1. Актуальність теми пов'язана з важливістю дослідження питань обліку, аудиту, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб у наповненні державного бюджету України та забезпеченні соціально-економічної стабільності. В умовах зростаючого навантаження на бюджет через економічні виклики та соціальні потреби, особливо під час війни, питання ефективного обліку та контролю доходів фізичних осіб набуває стратегічного значення.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: Теоретичний матеріал викладено цілісно, логічно і повно, що свідчить про ґрунтовний підхід до опрацювання Кельман А.В. значної кількості нормативно-правових та наукових джерел.

Кваліфікаційна магістерська робота в повній мірі висвітлює поставлені мету і завдання. Теоретичні аспекти методики обліку та контролю доходів фізичних осіб підкріплені практичними прикладами, що підтверджує ступінь обґрунтованості та повноти дослідження Кельман А.В. Доцільно відмітити логічну структурованість роботи та дотримання переходу від теоретичних положень до практичних підходів.

У роботі досліджено економічну сутність та класифікацію доходів фізичних осіб, відображено методику обліку доходів фізичних осіб та сформовано пропозиції щодо удосконалення обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб.

3. Наявність самостійних розробок автора полягає у дослідженні системи ідентифікації доходів фізичних осіб шляхом теоретичного та практичного узагальнення сутності; набули подальшого розвитку організаційно-методичні аспекти бухгалтерського обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб через напрацювання рекомендацій щодо удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб для оптимізації податкового навантаження; узагальнено рекомендації щодо вдосконалення системи обліку та контролю доходів фізичних осіб.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: Висновки та рекомендації є аргументованими, що обумовлюється комплексним, системним підходом до вирішення поставлених завдань, використанні значної кількості законодавчих та фахових джерел інформації. Висновки зроблені у роботі на основі аналізу практичного матеріалу, та пропозиції щодо вдосконалення обліку та аналізу можуть бути рекомендовані до застосування в обліковій практиці підприємств.

5. Наявність недоліків: Крім того, варто відзначити, що в роботі не достатньо досліджено особливості відображення інформації про доходи фізичних осіб на

аналітичних рахунках бухгалтерського обліку. При написанні кваліфікаційної магістерської роботи використано цитування значної кількості нормативно-правових документів для систематизації та узагальнення теоретико-методичних особливостей обліку із зазначенням джерел в роботі. В цілому, зазначені недоліки не знижують науково-практичної цінності положень кваліфікаційної магістерської роботи, висновків і рекомендацій.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. Результати академічного плагіату:

Кваліфікаційна магістерська робота Кельман А.В. є цілісною, завершеною роботою. Розділи роботи пов'язані між собою логікою і послідовністю викладу. Висновки автора зроблені в результаті дослідження проблеми аргументовані і переконливі. Автор добре знає проблему, вміє формулювати наукові і практичні завдання, та знаходити шляхи їх вирішення. Робота підготовлена на належному технічному рівні, кількість вірно оформлених таблиць, рисунків та додатків з метою унаочнення дослідження.

Кваліфікаційну магістерську роботу Кельман Андріанни Володимирівни можна вважати самостійною працею, виконаною на належному рівні, робота може бути допущена до захисту в Екзаменаційній комісії з атестації здобувачів вищої освіти.

У відповідності до Регламенту перевірки на плагіат академічних та наукових текстів в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана (наказ №4 від 17.11.2022) та Положення про кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана (наказ №488 від 17.11.2022) кваліфікаційна магістерська робота Кельман А.В. перевірена на наявність академічного плагіату в програмному продукті, визначеному університетом.

За результатами перевірки коефіцієнти подібності знаходяться у межах встановлених норм (КП 1 – 12,87%; КП 2 – 2,88%; КЦ - 1,5%).

Змістовна частина дослідження оцінена на 66 бали.

Науковий керівник в.о. завідувача кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу КНЕУ ім. В. Гетьмана, к.е.н., доцент

(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис)

Олена ЦЯТКОВСЬКА

(прізвище, ініціали)

“05” грудня 2024 р.

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Кельман Андріанни Володимирівни

Тема: «Доходи фізичних осіб, їх облік, контроль та оподаткування».

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення. Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи зумовлена тим, що питання обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб має ключове значення для забезпечення стабільності державних фінансів, соціальної справедливості та ефективності податкової системи. Розробка та впровадження ефективних методів обліку й адміністрування доходів фізичних осіб є важливим завданням у контексті удосконалення фіскальної політики України, враховуючи сучасні виклики та міжнародні тенденції у сфері оподаткування. У цьому контексті дослідження є своєчасним і доцільним.

Якість проведеного дослідження свідчить про глибоке опрацювання теоретичних основ, системний аналіз нормативно-правового регулювання в Україні та міжнародної практики. Автор продемонстрував чітке розуміння досліджуваної тематики, використовуючи сучасні інформаційні системи для аналізу та розробки рекомендацій. У роботі вдало поєднано теоретичні, методичні та практичні аспекти, що забезпечує комплексність та цілісність матеріалу.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. Серед позитивних рис роботи можна відзначити детальний аналіз класифікації доходів фізичних осіб, ґрунтовне вивчення нормативної бази України, а також використання порівняльного підходу для оцінки міжнародного досвіду. Робота вирізняється високим рівнем логіки, структури та обґрунтованості висновків, що свідчить про професійну підготовленість автора.

Зауваження. Суттєвих недоліків в КМР не виявлено, вона повністю розкриває поставлені автором завдання.

Практична значимість висновків і рекомендацій полягає у їхньому потенціалі для впровадження у діяльність податкових органів, що дозволить підвищити ефективність обліку та контролю доходів фізичних осіб, забезпечити прозорість фінансових потоків та зменшити масштаби тіньової економіки. Зокрема, запропоновані заходи можуть сприяти оптимізації податкового навантаження, покращенню адміністрування доходів та зміцненню довіри громадян до податкової системи.

Місце роботи та посада рецензента
ФГ «Агро-В» Головний бухгалтер Беріпацька О.О.
Підпис засвідчую:

Місце печатки організації, де працює рецензент

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 89 сторінок, основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 79 сторінках друкованого тексту. Робота містить 13 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел з 74 найменувань, додатки.

«Доходи фізичних осіб, їх облік, контроль та оподаткування»

Об’єктом дослідження є доходи фізичних осіб.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної магістерської роботи є дослідження теоретичних, методичних та практичних питань обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб, а також розробка шляхів їх удосконалення.

Відповідно до поставленої мети визначені такі *завдання*:

- дослідити економічну сутність та класифікація доходів фізичних осіб;
- охарактеризувати міжнародну практику обліку та оподаткування доходів фізичних осіб;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб в Україні;
- проаналізувати документування та організація обліку доходів фізичних осіб;
- охарактеризувати синтетичний та аналітичний облік доходів фізичних осіб;
- описати розкриття інформації про доходи фізичних осіб в умовах застосування сучасних інформаційних систем;
- виділити особливості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні;
- провести оцінку фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в зведеному бюджеті України;
- запропонувати шляхи удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб для оптимізації податкового навантаження.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у формулюванні рекомендацій щодо вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб, які можуть бути використані для підвищення ефективності податкового адміністрування. Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні розуміння принципів, які забезпечують прозорість і ефективність обліку та оподаткування доходів фізичних осіб. Розроблені підходи та рекомендації можуть бути використані у податкових органах для вдосконалення методик збору даних, оцінки податкових зобов'язань та зниження рівня тіньової економіки. Загалом, дослідження сприятиме забезпеченню стабільності

бюджетних надходжень та підвищенню ефективності податкового адміністрування доходів фізичних осіб в Україні.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024.

Рік захисту роботи: 2024.

Ключові слова: доходи фізичних осіб, облік, організація обліку, контроль, оподаткування, податок на доходи фізичних осіб, фінансова ефективність ПДФО.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	14
1.1 Економічна сутність та класифікація доходів фізичних осіб	14
1.2 Міжнародна практика обліку та оподаткування доходів фізичних осіб	22
1.3 Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб в Україні	29
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	36
2.1 Документування та організація обліку доходів фізичних осіб	36
2.2 Синтетичний та аналітичний облік доходів фізичних осіб	41
2.3 Розкриття інформації про доходи фізичних осіб в умовах застосування сучасних інформаційних систем	46
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	52
3.1 Особливості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні	52
3.2 Оцінка фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в зведеному бюджеті України	58
3.3 Шляхи удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб для оптимізації податкового навантаження	69
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена важливою роллю доходів фізичних осіб у наповненні державного бюджету України та забезпеченні соціально-економічної стабільності. В умовах зростаючого навантаження на бюджет через економічні виклики та соціальні потреби, особливо під час війни, питання ефективного обліку та контролю доходів фізичних осіб набуває стратегічного значення. Сучасна система оподаткування доходів фізичних осіб потребує адаптації до нових економічних умов і технологій для забезпечення прозорості, зниження рівня ухилення від сплати податків та забезпечення фіскальної стабільності. Це дослідження спрямоване на пошук оптимальних підходів до обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб, що матиме позитивний вплив на фінансову систему країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика доходів фізичних осіб, їх обліку, контролю та оподаткування розглядається вітчизняними та зарубіжними вченими з різних наукових підходів: фінансового, правового, економічного тощо. Дослідженнями у цій сфері займалися такі науковці, як Позднякова Л. О., Гриценко Н. В., Єрмоленко О. А., Лисьонкова Н. М., Гришко І. С., Новосад З. Г. та інші. У своїх роботах вони аналізували основні принципи нарахування доходів, ефективність їх оподаткування, а також питання прозорості та контролю над податковими надходженнями. Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері обліку та оподаткування доходів фізичних осіб, проблема підвищення ефективності обліку доходів та контролю їх оподаткування потребує подальшого наукового вивчення. Це зумовлено економічними викликами, що стоять перед Україною, а також необхідністю вдосконалення податкової політики та механізмів контролю.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – дослідження теоретичних, методичних та практичних питань обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб, а також розробка шляхів їх удосконалення.

Мета розкривається переліком *завдань*, які вирішуються у кваліфікаційній роботі:

- дослідити економічну сутність та класифікація доходів фізичних осіб;
- охарактеризувати міжнародну практику обліку та оподаткування доходів фізичних осіб;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб в Україні;
- проаналізувати документування та організація обліку доходів фізичних осіб;
- охарактеризувати синтетичний та аналітичний облік доходів фізичних осіб;
- описати розкриття інформації про доходи фізичних осіб в умовах застосування сучасних інформаційних систем;
- виділити особливості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні;
- провести оцінку фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в зведеному бюджеті України;
- запропонувати шляхи удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб для оптимізації податкового навантаження.

Об'єктом дослідження є доходи фізичних осіб.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб.

Методи дослідження. Дослідження базувалося на системному та структурному підходах, із використанням методів групування та класифікації даних для аналізу структури доходів фізичних осіб та їх обліку. Загальнонаукові методи аналізу і синтезу були застосовані для вивчення факторів, що впливають на ефективність контролю та обліку доходів. Методи порівняльного та структурного аналізу дозволили провести діагностику податкових надходжень і оцінити ефективність оподаткування фізичних осіб в Україні. Метод узагальнення використовувався для розробки рекомендацій з удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб. Статистичні методи були залучені для

дослідження динаміки податкових надходжень та фіскальної значущості податків фізичних осіб. Комплексне застосування цих методів дозволило розробити нові підходи до оптимізації оподаткування доходів фізичних осіб і покращення механізмів їх обліку та контролю.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів полягає у формулюванні рекомендацій щодо вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб, які можуть бути використані для підвищення ефективності податкового адміністрування. Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні розуміння принципів, які забезпечують прозорість і ефективність обліку та оподаткування доходів фізичних осіб. Розроблені підходи та рекомендації можуть бути використані у податкових органах для вдосконалення методик збору даних, оцінки податкових зобов'язань та зниження рівня тіньової економіки. Загалом, дослідження сприятиме забезпеченню стабільності бюджетних надходжень та підвищенню ефективності податкового адміністрування доходів фізичних осіб в Україні.

Інформаційна база дослідження включає нормативно-правові акти, підручники, монографії, публікації вітчизняних та зарубіжних науковців, статистичні дані Державної податкової служби України.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг роботи складає 79 сторінок. В роботі представлено 13 таблиць, 11 рисунків, використано 74 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1 Економічна сутність та класифікація доходів фізичних осіб

Доходи фізичних осіб відіграють важливу роль у функціонуванні будь-якої економіки, оскільки вони визначають рівень матеріального добробуту громадян. Вивчення економічної сутності доходів дозволяє краще зрозуміти механізми їх формування, оподаткування та перерозподілу.

Для початку варто розглянути сутність фізичних осіб. Цивільний кодекс України: фізичною особою вважається «людина як учасник цивільних відносин» [1]. Це означає, що фізична особа володіє певними правами та обов'язками, які можуть бути реалізовані в межах цивільного права. Важливо зазначити, що це визначення охоплює всіх людей, незалежно від їхнього громадянства, місця проживання або правового статусу, якщо вони вступають у правовідносини на території України. Однак таке визначення є досить загальним і не враховує специфіку окремих видів діяльності фізичної особи, зокрема тих, що стосуються підприємницької чи трудової діяльності. Відсутність деталізації у сфері економічної діяльності може ускладнювати регулювання конкретних аспектів, таких як підприємницька діяльність фізичних осіб чи їх взаємини з державними установами. Незважаючи на це, таке визначення закладає основу для широкого спектра правових і економічних взаємин фізичних осіб у суспільстві.

У різних наукових джерелах це поняття трактується по-різному, що пов'язано з багатогранністю аспектів діяльності фізичних осіб. Табл.1.1 узагальнює дефініції поняття «фізична особа» в науковій літературі, що дозволяє глибше розглянути правові та економічні особливості.

Таблиця 1.1 – Дефініції поняття «фізична особа» в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
Дараганова Н. В.	Будь-яка людина, яка в силу своєї сутності має низку законних прав та обов'язків щодо суспільства [2, с.273].	Акцентує на правовій природі фізичної особи, підкреслюючи, що людина має права та обов'язки через свою соціальну природу.
Галуцько В. В., Діхтієвський П. В.	Будь-яка народжена й жива людина, що здійснює різні акти соціально значущого поведіння й несе відповідальність згідно зі своїм рівнем, віком, психічним і фізичним здоров'ям [3, с.137].	Особливістю визначення є зв'язок правосуб'єктності фізичної особи з віком, психічним і фізичним станом, а також з соціальною поведінкою.
Стефанчук М. О.	Індивідуальність, яка від народження повинна бути вільною та мати комплекс невід'ємних прав та свобод [4, с.25].	Основний акцент робиться на природні права людини, які є невід'ємними з моменту народження.
Рябоволик Т. Ф., Андрощук І. О., Доренська А. О.	Людина, індивідуум, яка має права та обов'язки відповідно до закону [5, с.150].	Права і обов'язки людини визначаються виключно законом, не наголошуючи на соціальних або природних аспектах особистості.
Труфанова Ю. В.	Людина, яка є безпосереднім учасником цивільних відносин, якою може виступати громадянин України, іноземець, особа без громадянства [6, с.129].	Вказує на юридичний аспект участі фізичної особи у цивільних відносинах незалежно від громадянства.

Джерело: розроблено автором на основі [1-5]

Аналіз наведених визначень поняття «фізична особа» дозволяє виділити спільні та відмінні риси між ними. Спільним аспектом для всіх визначень є визнання фізичної особи як людини, наділеної певними правами та обов'язками, що підкреслює універсальність поняття, яке охоплює всі індивідууми незалежно від соціального статусу чи громадянства. Визначення також узгоджуються у визнанні фізичної особи суб'єктом правовідносин, що зумовлює її участь у правовій системі суспільства.

Водночас існують і суттєві відмінності у підходах до тлумачення цього поняття. Наприклад, у роботах Дараганової Н. В. та Стефанчука М. О. акцент робиться на природні права та свободи, що надаються людині від народження. Це відображає філософсько-правовий підхід, згідно з яким права людини є невід'ємними і природними. Натомість Галуцько В. В. і Діхтієвський П. В.

зосереджують увагу на соціальній поведінці людини та її відповідальності залежно від психофізіологічного стану, що підкреслює зв'язок між соціальною активністю та правосуб'єктністю. Визначення Рябоволик Т. Ф., Андрощук І. О. та Доренської А. О., а також Труфанової Ю. В. роблять наголос на юридичній складовій – фізична особа розглядається передусім через призму участі у правовідносинах, зокрема цивільних.

Загалом фізична особа в сучасній науковій літературі має багатогранне визначення, яке охоплює як природно-правовий, так і соціально-правовий аспекти. Вона може бути розглянута як особа, наділена від народження правами та свободами, але також як суб'єкт, чия правоздатність залежить від соціальної поведінки та конкретних обставин. На нашу думку, фізична особа – це індивідуум, що має комплекс природних і законодавчих прав та обов'язків, які визначають її статус у суспільстві й забезпечують можливість участі в правовідносинах. Таке визначення підкреслює інтеграцію природного та юридичного підходів, акцентуючи на невід'ємності прав людини і водночас її зв'язок із правовими нормами суспільства.

Після аналізу фізичної особи як суб'єкта варто звернутися до сутності її доходів. З прийняттям Податкового кодексу[8] закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» [7] втратив чинність, а з ним і законодавче визначення доходів фізичних осіб. Відсутність єдиного визначення доходів фізичних осіб у сучасному законодавстві ускладнює однозначне трактування цього поняття в правовій практиці.

Доходи фізичних осіб є центральною категорією для вивчення економічної діяльності громадян та оцінки їх добробуту. Вітчизняні науковці по-різному визначають це поняття, враховуючи різноманітні джерела доходів, правові аспекти та їх роль. У табл.1.2 представлені дефініції поняття «доходи фізичних осіб» в науковій літературі, що відображає різноманітність поглядів на їхню природу та структуру.

Таблиця 1.2 – Дефініції поняття «доходи фізичних осіб» в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
Позднякова Л. О., Гриценко Н. В.	Сукупність грошових коштів та натуральних надходжень, спрямованих на підтримку фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини і задоволення їхніх потреб [9, с.13].	Охоплює не лише економічні, але й моральні та інтелектуальні потреби, що вказує на багатогранність доходів фізичних осіб.
Єрмоленко О. А., Лисьонкова Н. М.	Сукупність грошових та натуральних надходжень з різних джерел у результаті розподілу та перерозподілу створених у суспільстві благ, які використовуються не лише для підтримки фізичного, морального, економічного стану індивіда, але й для його інтелектуального розвитку [10, с.85].	Підкреслюється роль розподілу суспільних благ та джерела походження доходів, що розширює контекст розуміння процесу отримання доходів.
Гришко І. С.	Всі матеріальні засоби, які фізичні особи отримують як результат економічної діяльності або як трансферти [11, с.73].	Акцентує на матеріальних ресурсах та включає доходи як результат праці, так і соціальні виплати.
Новосад З. Г.	Сума грошових засобів і матеріальних благ, отриманих або створених громадянами за відповідний період часу [12, с.34].	Наголошує на часовому аспекті доходів та їхньому походженні, включаючи як створені, так і отримані блага.

Джерело: розроблено автором на основі [9-12]

Аналіз наведених визначень поняття «доходи фізичних осіб» демонструє кілька спільних і відмінних підходів до їх тлумачення в науковій літературі. Спільною рисою для всіх авторів є визнання того, що доходи фізичних осіб включають як грошові надходження, так і матеріальні блага. Також усі визначення акцентують увагу на тому, що доходи фізичних осіб є результатом певних дій, таких як економічна діяльність або розподіл благ, що формує економічну природу цього поняття.

Проте деякі автори додають до визначення моральний та інтелектуальний вимір. Так, наприклад, Позднякова Л. О. та Гриценко Н. В., а також Єрмоленко О. А та Лисьонкова Н. М. роблять акцент на тому, що доходи фізичних осіб використовуються для забезпечення не лише фізичного та економічного стану, але й морального та інтелектуального розвитку. Це підходить для ширшого розуміння

доходів як такого явища, яке спрямоване не тільки на задоволення матеріальних потреб, але й на розвиток особистості. Натомість визначення Гришка І. С. та Новосада З. Г. фокусуються переважно на матеріальних аспектах доходів, наголошуючи на їхньому походженні та часовому вимірі.

Загалом доходи фізичних осіб у науковій літературі охоплюють грошові та матеріальні надходження, що отримуються від різних джерел і мають на меті задоволення потреб індивіда. На нашу думку, доходи фізичних осіб – це сукупність матеріальних благ та грошових надходжень, отриманих від економічної діяльності, трансфертів або розподілу суспільних благ, що використовуються для задоволення фізичних, економічних та інтелектуальних потреб особи. Таке визначення дозволяє інтегрувати як матеріальну, так і соціально-економічну складову доходів, підкреслюючи їхній багатогранний вплив на життєдіяльність фізичних осіб.

Для повнішого розуміння природи, необхідно порівняти доходи фізичних осіб із доходами юридичних осіб. Табл.1.3 дозволяє наочно побачити основні відмінності між доходами фізичних і юридичних осіб, що дозволить виявити специфіку кожної групи суб'єктів та їх вплив на економіку в цілому.

Таблиця 1.3 – Порівняння доходів фізичних та юридичних осіб

Критерій	Доходи фізичних осіб	Доходи юридичних осіб
Правовий статус суб'єкта доходу	Фізична особа діє як індивідуум, без створення окремого правового суб'єкта.	Юридична особа має окремий правовий статус, відмінний від її засновників.
Природа доходів	Мають особистий характер.	Мають корпоративний характер і є результатом діяльності компанії.
Економічна мотивація (мета отримання)	Задоволення особистих потреб, поліпшення життєвого рівня.	Максимізація прибутку для компанії, розвиток бізнесу, збільшення капіталу.
Обмеження на розпорядження доходом	Фізична особа вільно розпоряджається своїм доходом (крім випадків боргів чи зобов'язань).	Розпорядження доходами підлягає рішенням керівництва, загальних зборів або власників компанії, а частина доходу може бути реінвестована.

Джерело: розроблено автором на основі [13-14]

Порівняння доходів фізичних та юридичних осіб вказує на суттєві відмінності, зумовлені їхнім правовим статусом та економічною природою. Доходи фізичних осіб є особистими і спрямовані на задоволення особистих потреб, тоді як

доходи юридичних осіб мають корпоративний характер і є результатом діяльності компанії. Фізична особа діє як індивідум без створення окремого правового суб'єкта, а юридична особа, навпаки, існує як самостійний суб'єкт права з правами та обов'язками, відмінними від її засновників. Економічна мотивація фізичних осіб полягає переважно в покращенні життєвого рівня та забезпеченні індивідуальних потреб. У випадку юридичних осіб основною метою є максимізація прибутку для компанії, розвиток бізнесу та збільшення капіталу. Розпорядження доходами у фізичних осіб є більш вільним: вони можуть використовувати свої доходи на власний розсуд, за винятком випадків боргів або інших юридичних зобов'язань. У юридичних осіб використання доходів залежить від рішень керівництва або власників, і частина доходів може бути реінвестована для подальшого розвитку бізнесу. Загалом доходи фізичних осіб орієнтовані на індивідуальне використання, тоді як доходи юридичних осіб підлягають колективним рішенням та інвестуванню в розвиток компанії.

Для глибшого розуміння доходів фізичних осіб варто розглянути їхню класифікацію. Відсутність законодавчо закріпленої класифікації доходів фізичних осіб є одним із недоліків податкового законодавства України. Наразі законодавець використовує лише два загальні поняття: «дохід з джерелом походження з України» (п. 14.1.54 ст.14 ПКУ) та «дохід, отриманий з джерел за межами України» (п. 14.1.55 ст.14 ПКУ) [8]. Цей поділ спрощує географічне визначення доходів, але не враховує різноманіття джерел доходів, їх правову природу та економічний зміст. Такий підхід обмежує можливість створення більш гнучкої та прозорої системи податкового контролю, що призводить до розбіжностей у тлумаченні законодавства та виникнення спорів між платниками податків і податковими органами. Чітка класифікація доходів дозволила б усунути неоднозначності при їх обліку та оподаткуванні, сприяючи ефективнішому адмініструванню податків.

Класифікація доходів фізичних осіб є важливим інструментом для аналізу та прогнозування економічних процесів, що стосуються матеріального добробуту громадян. Різні джерела доходів мають свої особливості, які впливають на економічну активність та рівень життя фізичних осіб. На рис.1.1 систематизовано

основні види доходів фізичних осіб за різними критеріями, що дає змогу краще зрозуміти структуру доходів та їхні джерела.

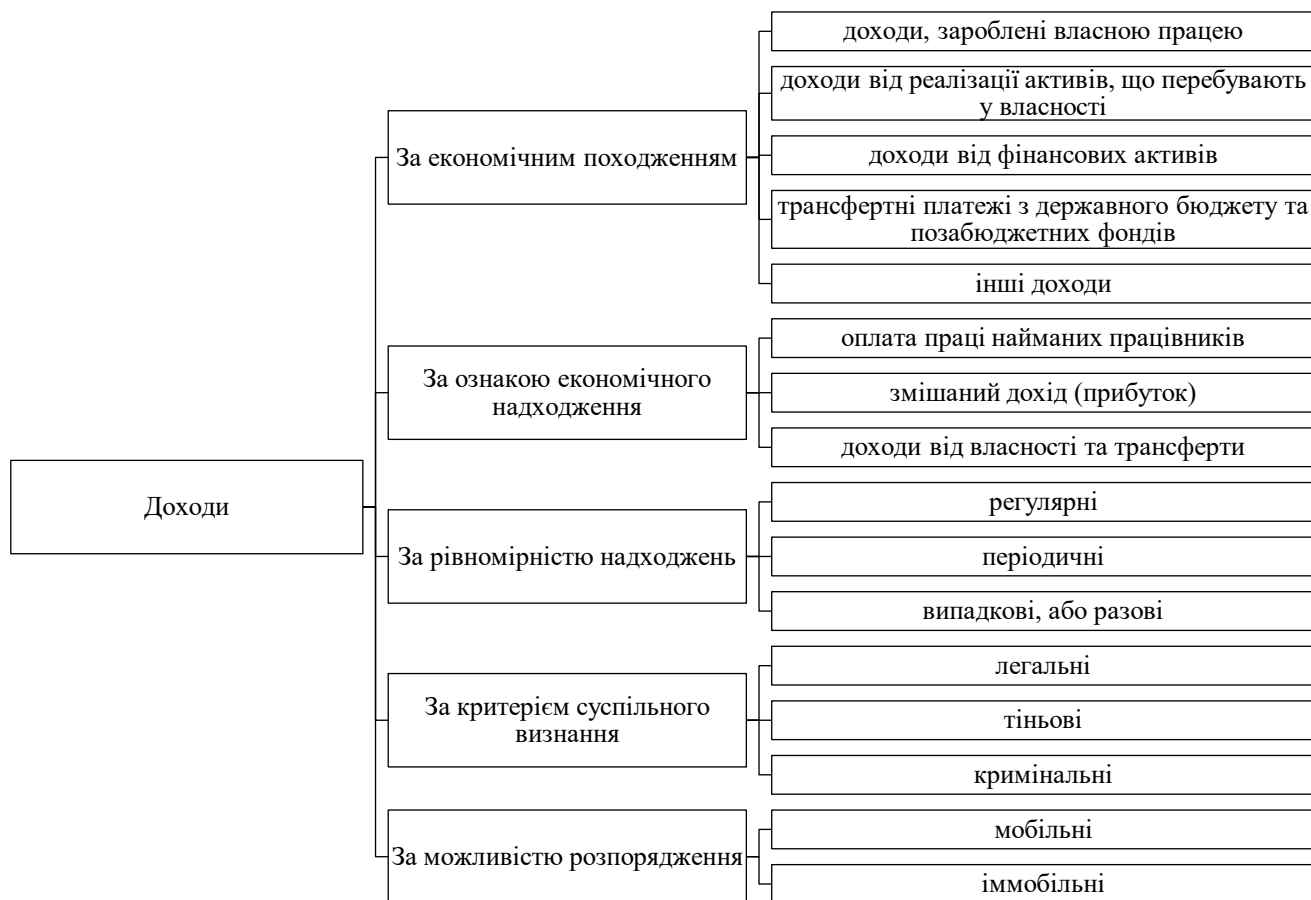

Рисунок 1.1 – Класифікація доходів фізичних осіб

Джерело: розроблено автором на основі [15-19]

Доходи фізичних осіб можна класифікувати за різними критеріями, що відображають їхню природу, джерела надходження та можливості використання. Один з основних підходів до класифікації – це розподіл за економічним походженням. У цьому випадку доходи поділяють на зароблені власною працею, доходи від реалізації активів, що перебувають у власності, доходи від фінансових активів, трансфертні платежі з державного бюджету та позабюджетних фондів, а також інші доходи [15, с.135]. Це розмежування дозволяє виділити джерела доходів залежно від того, чи є вони результатом трудової діяльності, інвестицій або соціальних виплат.

Іншим критерієм є ознака економічного надходження, що включає оплату праці найманих працівників, змішаний дохід (прибуток), доходи від власності та

трансфери [16, с.34]. Це дає можливість глибше зрозуміти структуру доходів, зокрема різницю між доходами від праці, капіталу та соціальних виплат.

За рівномірністю надходжень доходи поділяються на регулярні, періодичні та випадкові [17, с.77]. Регулярні доходи мають постійний характер, як, наприклад, заробітна плата, тоді як періодичні чи разові доходи можуть надходити з певною нерегулярністю, наприклад, дивіденди чи виграші.

За критерієм суспільного визнання доходи фізичних осіб поділяються на легальні, тіньові та кримінальні [18, с.87]. Легальні доходи відповідають чинному законодавству, тіньові доходи не декларуються та не оподатковуються, а кримінальні доходи є результатом протиправної діяльності. Така класифікація є важливою для визначення легітимності доходів та їхнього впливу на економіку в цілому.

За можливістю розпорядження доходи поділяються на мобільні та іммобільні [19, с.84]. Мобільні доходи можуть вільно використовуватися для купівлі товарів, інвестицій або інших витрат, тоді як іммобільні доходи обмежені у своєму використанні або мають заборону на певні види витрат.

Загалом класифікація доходів дозволяє більш системно розуміти різні типи фінансових надходжень, їхні джерела, частоту отримання та правові аспекти. Це допомагає не лише аналізувати рівень добробуту фізичних осіб, але й формувати економічні політики, спрямовані на регулювання доходів, оподаткування та розподіл ресурсів у суспільстві. Різні критерії дозволяють урядам і науковцям виявляти специфіку надходжень у різних соціальних групах, аналізувати динаміку змін доходів та їхній вплив на економічний розвиток.

Таким чином, фізична особа в науковій літературі визначається як індивідуальний суб'єкт права з невід'ємними правами та обов'язками, який бере участь у правовідносинах. Доходи фізичних осіб охоплюють матеріальні та нематеріальні надходження, що можуть надходити від праці, власності або трансфертів і спрямовані на задоволення економічних та інтелектуальних потреб. Порівняння доходів фізичних і юридичних осіб показує, що фізичні особи мають більше свободи в розпорядженні доходами, а юридичні особи орієнтовані на

прибуток і розвиток бізнесу. Класифікація доходів фізичних осіб дозволяє більш глибоко аналізувати їхню природу, що сприяє ефективнішому розумінню економічного становища населення та розробці відповідних економічних стратегій.

1.2 Міжнародна практика обліку та оподаткування доходів фізичних осіб

Облік та оподаткування доходів фізичних осіб є важливим елементом економічної політики будь-якої країни. Податкові системи у різних державах відрізняються за своїми принципами, рівнем ставок та способами адміністрування. Вони спрямовані на забезпечення фінансової стабільності держави та підтримку соціальних програм, водночас враховуючи індивідуальні потреби громадян.

Ставки оподаткування доходів фізичних осіб деяких країн світу наведені на рис.1.2. Ставки оподаткування доходів фізичних осіб значно відрізняються між країнами, що відображає їхні соціально-економічні пріоритети та підходи до перерозподілу доходів. У 2024 році серед найвищих максимальних ставок виділяються Фінляндія (56,9%) та Японія (55,9%), де прогресивна система оподаткування спрямована на підтримку соціальних програм і зменшення нерівності. Швеція, з максимальним показником 52,3%, також дотримується цього підходу, хоча мінімальна ставка там дорівнює нулю, що вказує на податкові пільги для нижчих рівнів доходів. Бельгія та Іспанія також мають високі максимальні ставки, 50% і 47% відповідно, проте мінімальні ставки тут істотно вищі, що означає більшу рівномірність податкового навантаження. У Німеччині та Франції мінімальна ставка теж нульова, але максимальна досягає 45%, що вказує на значну підтримку нижчих верств населення.

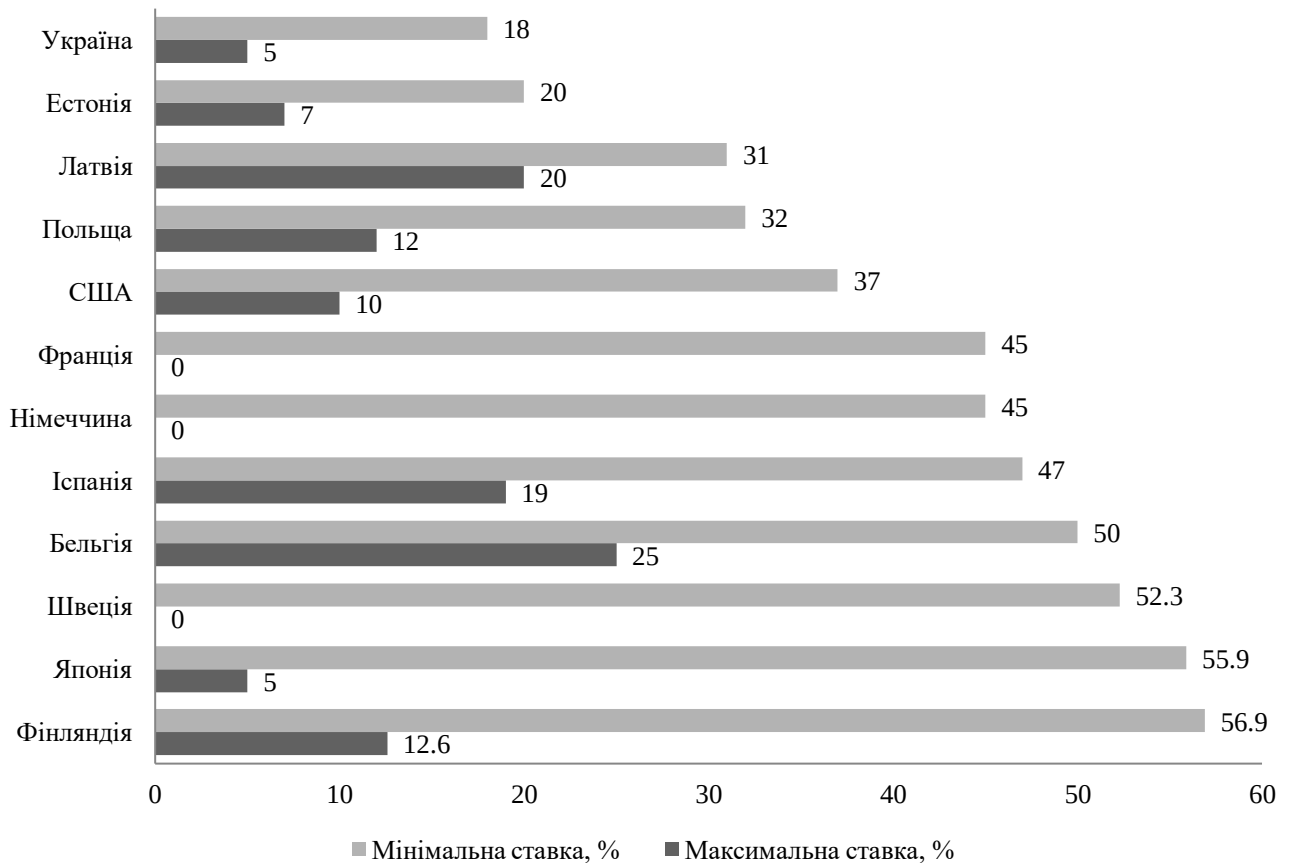

Рисунок 1.2 – Ставки оподаткування доходів фізичних осіб деяких країн світу в 2024 році

Джерело: розроблено автором на основі [20]

США вирізняються відносно нижчими податковими ставками, максимальна з яких становить 37%, що робить американську систему менш обтяжливою для високих доходів. У Польщі, Латвії та Естонії мінімальні ставки становлять 12%, 20% та 7% відповідно, демонструючи більш ліберальний підхід до оподаткування. Україна має одну з найнижчих максимальних ставок (18%), що вказує на прагнення стимулювати економічне зростання. Загалом, різні рівні оподаткування відображають пріоритети кожної країни у збалансуванні соціальної рівності та економічного стимулювання.

У Фінляндії податкова система оподаткування доходів фізичних осіб є складною та високоефективною, відображаючи соціальну орієнтацію держави. Особливістю обліку доходів є обов'язкова реєстрація всіх джерел доходу громадян, незалежно від їхнього походження. Цей процес є автоматизованим, завдяки чому

податкові органи мають доступ до всієї необхідної інформації про платників податків, що полегшує розрахунок та контроль над сплатою податків [21, с.240]. Фінляндія застосовує прогресивну шкалу оподаткування, де максимальна ставка доходиться до 56,9%, що є однією з найвищих у світі. Мінімальна ставка становить 12,6%, але для низькооплачуваних верств населення передбачено значні податкові пільги та відрахування. Адміністрування податків у Фінляндії є високотехнологічним та прозорим. Податкові органи самостійно формують попередні декларації на основі отриманих даних, що суттєво зменшує навантаження на платників податків [22]. Громадяни отримують змогу перевірити ці дані та внести зміни за потреби.

У Японії система оподаткування доходів фізичних осіб відзначається складністю та орієнтованістю на підтримку сімей з різними рівнями доходу. Вона передбачає численні податкові відрахування, що залежать від сімейного стану та кількості дітей, що робить її соціально спрямованою та адаптованою до потреб різних категорій населення. Облік доходів у Японії охоплює не лише державний податок, але й податки, що сплачуються на рівні префектур і муніципалітетів. Податкові ставки залежать від доходу і варіюються залежно від типу домогосподарства. Японська система обліку враховує сімейний стан платника податків, кількість працюючих членів сім'ї та наявність дітей [23, с.211]. Витрати на лікування та інші соціально значущі витрати не включаються до оподатковуваної бази, що дозволяє зменшити фінансове навантаження на родини. Особливістю оподаткування в Японії є прогресивна шкала ставок, яка залежить від суми доходу і відрізняється для різних типів сімей [24, с.42]. Максимальні ставки можуть бути досить високими (до 55,9%), але існує значний неоподатковуваний мінімум, що враховує сімейний стан і кількість утриманців. Сім'ї, в яких обоє з подружжя працюють, а також багатодітні родини, отримують додаткові податкові пільги. Крім того, практика податкових кредитів дозволяє платникам податків отримати розстрочку на сплату податку до п'яти років у разі фінансових труднощів. Адміністрування податків у Японії характеризується високим рівнем регуляції та організованості. Податкові органи ведуть ретельний облік доходів платників і

забезпечують автоматизовану систему подання декларацій. Складна система податкових відрахувань і пільг покликана не тільки підтримувати сім'ї з низькими доходами, але й стимулювати певну поведінку громадян, наприклад інвестування в освіту або турботу про здоров'я.

У Швеції система оподаткування доходів фізичних осіб є однією з найрозвиненіших і соціально орієнтованих у світі. Вона базується на принципах соціальної справедливості, що забезпечує перерозподіл доходів на користь менш забезпечених верств населення, та прогресивному оподаткуванні, яке робить вагомий внесок у фінансування державних програм. Облік доходів у Швеції охоплює всі джерела прибутку, незалежно від їхнього походження, як усередині країни, так і за її межами [25, с.585]. Оподаткування доходів у Швеції відзначається прогресивною шкалою, де максимальна ставка може досягати 52,3%, що є однією з найвищих у світі. Високий рівень податкового навантаження на осіб з високими доходами компенсується значними соціальними виплатами та доступом до державних послуг для всіх громадян. Адміністрування податків у Швеції є високоефективним завдяки цифровізації та автоматизації процесів. Податкові органи мають доступ до баз даних про доходи громадян, і на підставі цих даних самотійно заповнюють податкові декларації [26, с.283]. Жорсткі санкції за недоплату податків стимулюють високий рівень податкової дисципліни, а у випадку переплати податків, платникам повертаються кошти разом із відсотками, що також підвищує довіру до системи.

У Бельгії податкова система оподаткування доходів фізичних осіб є прогресивною та соціально орієнтованою. Облік доходів включає заробітну плату, інвестиції та інші джерела, причому всі доходи підлягають детальному обліку. Податкові ставки варіюються від 25% до 50%, з більш високими ставками для заможних громадян та податковими пільгами для нижчих верств населення. Одноразовий податок на багатство в Бельгії спрямований на оподаткування найбагатших верств населення для зменшення економічної нерівності. Він зазвичай стягується з великих активів, таких як нерухомість, акції або інші цінні активи, перевищуючи певний поріг [27]. Такий податок часто розглядається як

тимчасовий захід для підтримки державного бюджету та фінансування соціальних програм. Адміністрування податків здійснюється через автоматизовану систему, що забезпечує прозорість та зручність подання декларацій, з можливістю коригування даних платниками податків.

В Іспанії система обліку та оподаткування доходів фізичних осіб базується на принципах соціальної справедливості та прогресивності. Основним завданням є забезпечення збалансованого перерозподілу доходів та підтримка соціально вразливих верств населення. Податкова система Іспанії прагне до ефективного адміністрування та справедливого розподілу податкового навантаження [28, с.372]. Облік доходів фізичних осіб в Іспанії включає різні джерела доходу, такі як заробітна плата, дохід від підприємницької діяльності, інвестицій та нерухомості. Важливою особливістю є можливість для платників податків декларувати витрати, пов'язані з професійною діяльністю, а також соціально значущі витрати, такі як медичні послуги або навчання. Це дозволяє зменшити оподатковувану базу, стимулюючи економічну активність та підтримку родин з низькими доходами [29]. Система оподаткування доходів фізичних осіб в Іспанії є прогресивною, що означає збільшення податкових ставок у міру зростання доходів. Податкова шкала варіюється від 19% для найнижчих доходів до 47% для високозабезпечених громадян. Існують також різні податкові пільги та відрахування, які сприяють зменшенню податкового тягара для певних категорій населення, зокрема для родин з дітьми, пенсіонерів та осіб з інвалідністю. Адміністрування податків в Іспанії відзначається високим рівнем автоматизації та цифровізації. Податкові декларації подаються онлайн, що значно спрощує процес для платників податків. Органи податкового контролю забезпечують ефективний моніторинг доходів і витрат, знижуючи рівень ухиляння від сплати податків та забезпечуючи стабільні надходження до державного бюджету.

У Німеччині система обліку та оподаткування доходів фізичних осіб є однією з найбільш структурованих і регульованих у Європі, забезпечуючи соціальну рівність та підтримку економічної стабільності. Вона спрямована на ефективний збір податків, перерозподіл доходів і підтримку соціальних програм

через прогресивне оподаткування. Особливістю обліку доходів у Німеччині є ретельний підхід до класифікації різних джерел доходів, таких як заробітна плата, доходи від інвестицій, нерухомості, підприємницької діяльності та капіталовкладень. Фізичні особи зобов'язані декларувати всі джерела доходів, і на кожен вид доходу можуть поширюватися окремі правила обліку та оподаткування [30, с.40]. Німеччина застосовує прогресивну систему оподаткування доходів фізичних осіб, що означає підвищення податкових ставок із зростанням рівня доходів. Податкові ставки варіюються від 0% для осіб з дуже низькими доходами до 45% для найвищих доходів. Крім того, існує низка податкових пільг, зокрема для родин з дітьми, інвалідів, а також осіб, які інвестують у зелені технології або освіти [31, с.118]. Такий підхід спрямований на стимулювання економічної активності та забезпечення соціальної рівноваги. Адміністрування податків у Німеччині здійснюється через високий рівень автоматизації та цифровізації процесів. Податкові декларації подаються через електронні системи, що спрощує процедуру та мінімізує ризики помилок [32, с.143]. Органи податкового контролю активно моніторять виконання податкових зобов'язань, запобігаючи ухиленню від сплати податків та забезпечуючи ефективний збір податків на всіх рівнях.

У Франції система оподаткування доходів фізичних осіб має особливу структуру, спрямовану на забезпечення соціальної справедливості та підтримку вразливих верств населення. Центральним елементом цієї системи є врахування сукупного річного доходу сім'ї як податкової бази. Відповідно до цього принципу, доходи всіх членів родини об'єднуються для визначення податкових зобов'язань, що дозволяє враховувати соціальну та економічну ситуацію кожної родини [33]. Особливістю обліку доходів є можливість застосування широкого переліку витрат, які зменшують оподатковувану базу. Це включає витрати на освіту, медичні послуги, догляд за дітьми та інші соціально значущі потреби. Такий підхід спрямований на полегшення фінансового тягаря домогосподарств, сприяючи підвищенню рівня життя та підтримуючи економічно слабші родини. Оподаткування доходів у Франції ґрунтується на прогресивній шкалі ставок, яка варіюється залежно від розміру доходу. Чим вищі доходи, тим вища ставка

податку, що може сягати до 45%. Також у країні існує неоподатковуваний мінімум, який переглядається щорічно відповідно до рівня інфляції, що дозволяє захищати населення від економічних потрясінь. Адміністрування податків у Франції є досить ефективним, зокрема завдяки автоматизованим системам подачі податкових декларацій та контролю за сплатою податків.

У Сполучених Штатах система оподаткування доходів фізичних осіб охоплює як резидентів, так і громадян, які проживають за кордоном, що робить її унікальною у світовій практиці. Основна мета податкової системи США – забезпечення справедливого оподаткування всіх категорій населення, незалежно від їх місця проживання чи виду доходу. Особливістю обліку доходів у США є те, що кожен вид доходу, будь то заробітна плата, дохід від інвестицій, підприємницької діяльності або нерухомості, підлягає окремому обліку. При цьому сукупний дохід платника податків використовується для визначення загальної податкової ставки [31, с.120]. Важливою складовою системи є численні податкові пільги, що дозволяють зменшити оподатковувану базу. Наприклад, громадяни можуть отримати відрахування за податки, сплачені на рівні штатів, медичні витрати, внески до благодійних організацій та інші соціально значущі витрати. Оподаткування доходів фізичних осіб у США засноване на прогресивній шкалі ставок, які залежать від загальної суми доходу, а не від його джерела. Неоподатковуваний мінімум визначається залежно від віку, сімейного стану та інших факторів. Адміністрування податків у США є високоефективним завдяки впровадженню цифрових технологій, що полегшує подання декларацій і спрощує взаємодію платників податків із державою. Податкові органи, такі як Служба внутрішніх доходів (IRS), забезпечують суворий контроль за дотриманням податкового законодавства та запобігають ухиленню від сплати податків.

У Польщі, Латвії та Естонії податкові системи для оподаткування доходів фізичних осіб мають певні спільні риси, але відрізняються деталями. У Польщі використовується прогресивна шкала з мінімальною ставкою 12% і максимальною 32%. Облік доходів охоплює всі джерела, зокрема заробітну плату, підприємницьку діяльність та інвестиції. Латвія також має прогресивну систему з мінімальною

ставкою 20% і максимальною 31%, де доходи фізичних осіб ретельно обліковуються. В Естонії податкова система є більш ліберальною, з єдиною ставкою 20%, що полегшує адміністрування та сприяє простоті обліку доходів [20]. У цих країнах адміністрування податків характеризується прозорістю і сучасними технологіями, що спрощує подання декларацій та знижує ризики помилок.

Таким чином, міжнародна практика оподаткування доходів фізичних осіб демонструє різні підходи, залежно від соціальних пріоритетів країн. Багато держав, зокрема Німеччина, Швеція та Франція, застосовують прогресивну шкалу ставок та надають численні пільги для менш забезпечених верств населення. У країнах, таких як США та Японія, податкові системи є складними, але водночас надають суттєву підтримку сім'ям та стимулюють соціально значущі витрати. Важливу роль відіграють відрахування на професійні та медичні витрати, що допомагають знизити податкове навантаження. Загалом, ці системи спрямовані на забезпечення справедливого розподілу податків та підтримку соціальної стабільності.

1.3 Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб в Україні

Дослідження нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб в Україні є важливим через його вплив на економічну стабільність та соціальну справедливість. Ця тема стосується кожного громадянина, оскільки від правильного функціонування податкової системи залежить рівень добробуту та державні послуги. Аналіз сучасних механізмів оподаткування дозволяє виявити проблеми та визначити шляхи їх вирішення, що сприяє покращенню податкової політики. Враховуючи впровадження новітніх технологій та електронних систем звітності, питання нормативно-правового регулювання стають ще актуальнішими.

Нормативно-правове регулювання обліку доходів фізичних осіб в Україні здійснюється на основі ряду законодавчих актів, серед яких ключове місце займає

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [34]. Цей закон визначає загальні принципи ведення бухгалтерського обліку, зокрема щодо відображення доходів фізичних осіб. Однією з основних вимог є правильне визначення та документування доходів, що є важливим для формування фінансової звітності.

Методологічне регулювання бухгалтерського обліку забезпечується Міністерством фінансів України, яке затверджує Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Наприклад, в НП(С)БО 16 «Витрати» окреслюються підходи до обліку витрат на оплату праці, що є складовою частиною доходів фізичних осіб [35].

Нормативно-правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні базується на кількох ключових законодавчих актах. Зокрема, Конституція України є основним законом, який гарантує громадянам право на працю [36]. Це право є однією з основних соціальних гарантій, що забезпечує можливість кожному громадянину вільно використовувати свої здібності до праці та отримувати за це винагороду. Стаття 43 Конституції визначає, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає [36]. Крім того, держава зобов'язується створювати умови для повного здійснення права на працю, регулюючи питання зайнятості та працевлаштування. Конституційна гарантія права на працю створює базу для оподаткування доходів фізичних осіб, оскільки заробітна плата є одним з основних джерел доходів, що підлягають оподаткуванню. Основний закон України є фундаментом для подальшого законодавчого регулювання в сфері оподаткування та захисту прав працівників.

Податковий кодекс України є головним нормативним актом, який регулює питання оподаткування доходів фізичних осіб [8]. Статті 7, 9 і 10 кодексу визначають загальні принципи, на яких базується система оподаткування, включаючи принцип справедливості, рівності перед законом і прозорості. Розділ IV Податкового кодексу безпосередньо присвячений оподаткуванню доходів фізичних осіб, зокрема заробітної плати, доходів від підприємницької діяльності, інвестиційних доходів, процентів, дивідендів тощо. Визначені ставки податку на

доходи фізичних осіб включають стандартну ставку 18% та окремі випадки пільгового оподаткування. Для дивідендів, що нараховані нерезидентами, встановлена ставка 9%, а для дивідендів, нарахованих резидентами, ставка знижується до 5%. Окремі види доходів, зокрема вартість спадщини для першого та другого ступеня споріднення, не оподатковуються (0%). Податковий кодекс також передбачає соціальні відрахування, які можуть зменшити оподатковувану базу для окремих категорій платників, наприклад, осіб з дітьми або тих, хто має витрати на освіту. Важливою частиною регулювання є порядок декларування доходів фізичними особами та їх зобов'язання сплачувати податки вчасно. Окрім цього, Податковий кодекс визначає правила для оподаткування іноземних доходів фізичних осіб, забезпечуючи контроль над доходами, отриманими за межами України. Особлива увага приділяється контролю та відповідальності за несплату податків, що передбачає штрафи та інші санкції.

Кодекс законів про працю України є основним нормативно-правовим актом, що регулює трудові відносини в Україні. Він забезпечує правові гарантії щодо права громадян на працю, визначає механізми захисту від незаконного звільнення та встановлює стандарти щодо умов праці [37]. Кодекс передбачає порядок укладення трудових договорів, які є основою для визначення трудових обов'язків і прав, а також джерелом виникнення доходів фізичних осіб. Він регулює питання оплати праці, включаючи мінімальні ставки, доплати за понаднормову роботу та інші гарантії. Умови праці, такі як безпека, тривалість робочого часу та відпочинку, також визначаються цим законодавчим актом. Особлива увага приділяється соціальним гарантіям працівників, зокрема відпусткам, виплатам у випадку хвороби та іншим соціальним виплатам. Кодекс також передбачає відповідальність роботодавців за порушення трудових прав працівників, включаючи відшкодування шкоди та інші санкції. Цей закон встановлює правову базу для взаємодії працівника і роботодавця, забезпечуючи захист прав обох сторін. Він відіграє важливу роль у забезпеченні справедливого розподілу доходів через заробітну плату, яка є основою для оподаткування доходів фізичних осіб.

Закон України «Про оплату праці» встановлює правові та економічні засади оплати праці, визначаючи порядок нарахування заробітної плати та інших винагород [38]. Він також регулює механізми формування тарифної системи оплати праці, мінімальних гарантій та умов підвищення зарплат, що прямо впливає на базу оподаткування доходів фізичних осіб. Оподаткування доходів працівників залежить від їхньої заробітної плати, яка є головним джерелом доходів для більшості громадян. Закон забезпечує прозорість процесу нарахування зарплати, що полегшує обчислення податкових зобов'язань.

Закон України «Про відпустки» регулює порядок надання оплачуваних і неоплачуваних відпусток, що також впливає на оподаткування доходів [39]. Оплачувана відпустка включає виплати, які підлягають оподаткуванню як заробітна плата, та мають бути включені до річної податкової декларації. Право на відпустку є однією з соціальних гарантій, закріплених у трудовому законодавстві, і впливає на розмір сукупних доходів працівника протягом року. Це також забезпечує стабільний механізм для визначення податкових зобов'язань з доходів, отриманих під час відпустки. Регулювання відпусток створює прозорі умови для обчислення оподатковуваного доходу.

Закон України «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати» визначає мінімальні соціальні стандарти, які мають забезпечити громадянам мінімальний рівень доходів [40]. Мінімальна заробітна плата є нижньою межею для оплати праці, що також є базою для обчислення податку на доходи фізичних осіб. Встановлення мінімальних стандартів доходу гарантує, що оподаткування не порушує права громадян на мінімальний рівень життя. Закон також регулює механізми індексації заробітних плат для збереження купівельної спроможності населення, що впливає на оподатковувані доходи. Він забезпечує справедливий підхід до оподаткування осіб з низькими доходами.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» визначає основні фінансові показники, включаючи ставки податків та розміри соціальних виплат, що впливають на оподаткування доходів фізичних осіб [41]. У бюджеті закладені ставки податку на доходи фізичних осіб, розміри податкових відрахувань

та пільг для різних категорій громадян. Державний бюджет встановлює також розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, які є основою для розрахунку податкових зобов'язань. Він регулює соціальні виплати та пільги, що мають прямий вплив на сукупні доходи фізичних осіб і їхнє оподаткування. Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» встановлює фінансові рамки для оподаткування і розподілу податкового навантаження між громадянами.

Нормативно-правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні охоплює не лише закони, але й постанови Кабінету Міністрів, які уточнюють і деталізують окремі аспекти податкової системи.

Постанова КМУ «Про затвердження Порядку подання документів для застосування податкової соціальної пільги» визначає процедуру, за якою фізичні особи можуть отримати податкові пільги [42]. Це дозволяє знизити податкове навантаження на певні категорії громадян, зокрема осіб з низькими доходами або тими, хто має дітей. Встановлені правила регулюють порядок подання необхідних документів до податкових органів для підтвердження права на пільги. Ця постанова важлива для забезпечення справедливого підходу до оподаткування та соціальної підтримки населення. Вона сприяє зниженню податкового навантаження для тих, хто найбільше потребує соціальної допомоги.

Постанова КМУ «Про затвердження Порядку виплати щомісячної грошової компенсації сум податку з доходів фізичних осіб, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу» встановлює механізм компенсації податків для окремих категорій державних службовців [43]. Це забезпечує додаткову соціальну підтримку військовослужбовцям та правоохоронцям, полегшуючи податковий тягар, який на них покладається. Постанова регулює процедури нарахування компенсацій та їх виплати, що зменшує фінансові витрати для таких працівників. Такий підхід сприяє підтримці працівників, які виконують важливі державні функції. Компенсація допомагає зберегти фінансову стабільність цих осіб в умовах виконання службових обов'язків.

Постанова КМУ «Про затвердження Порядку подання органами державної реєстрації прав на нерухоме майно та органами, що здійснюють реєстрацію місця проживання фізичних осіб, відомостей, необхідних для розрахунку податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки» регулює процедуру надання інформації, необхідної для обчислення податку на нерухомість [44]. Ця постанова встановлює взаємодію між органами державної влади та податковими органами з метою ефективного збору податкової інформації. Це важливо для точного визначення бази оподаткування нерухомого майна, яке належить фізичним особам. Завдяки цій постанові, податкові органи отримують достовірні дані про об'єкти нерухомості, що належать громадянам, що забезпечує справедливе оподаткування. Постанова сприяє більш ефективному адмініструванню податків на майно.

Рішення місцевих органів влади щодо запровадження місцевих зборів відіграють важливу роль у формуванні місцевих бюджетів та впливають на оподаткування доходів фізичних осіб. Такі збори можуть включати плату за паркування, туристичні збори, збори на благоустрій та інші платежі, що безпосередньо стосуються послуг або операцій, якими користуються мешканці або працівники території. Місцеві збори допомагають фінансувати інфраструктурні проекти, соціальні ініціативи та підтримувати громадські послуги, що покращують рівень життя громади. Водночас такі збори можуть збільшувати фінансове навантаження на фізичних осіб, особливо на тих, чий дохід є обмеженим, що викликає необхідність збалансованого підходу до їхнього запровадження. Місцеві органи влади повинні враховувати соціальну справедливість при встановленні зборів, щоб не створювати надмірних економічних труднощів для вразливих верств населення. Важливим аспектом є прозорість у витрачанні зібраних коштів, щоб громадяни могли бачити реальні результати від запровадження місцевих зборів. Відповідальне управління ресурсами сприяє підвищенню довіри громадян до органів влади. Окрім цього, місцеві збори можуть стимулювати розвиток малого бізнесу через впровадження податкових пільг та знижок для підприємців. Ухвалення таких рішень має базуватися на громадських консультаціях, щоб залучити мешканців до процесу прийняття рішень і врахувати їхні потреби. Таким

чином, ефективне управління місцевими зборами може сприяти збалансованому розвитку громади.

Таким чином, нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб в Україні базується на Конституції, Податковому кодексі та законах, які регулюють оплату праці й соціальні пільги. Кабінет Міністрів України приймає постанови, що деталізують порядок застосування пільг і компенсацій для окремих категорій громадян. Місцеві органи влади впливають на оподаткування через запровадження місцевих зборів. Важливо дотримуватися принципів соціальної справедливості для захисту громадян з низькими доходами. Система оподаткування забезпечує наповнення бюджетів та підтримує соціальні програми через відповідні механізми відрахувань і пільг.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

2.1 Документування та організація обліку доходів фізичних осіб

Документування та організація обліку доходів фізичних осіб є важливим аспектом фінансової діяльності, який забезпечує прозорість та достовірність даних про доходи громадян. Така діяльність має ключове значення як для самих фізичних осіб, так і для держави, оскільки дозволяє реалізувати механізми оподаткування, соціальних виплат, пенсійного забезпечення та інших аспектів соціального захисту. Водночас правильна організація обліку доходів надає особам інструменти для аналізу власних фінансових потоків і планування витрат.

Документування доходів фізичних осіб починається з правильного визначення джерел та видів доходів. Законодавство України розрізняє кілька категорій доходів, що можуть надходити на користь фізичної особи, серед яких заробітна плата, доходи від підприємницької діяльності, дивіденди, проценти, роялті, орендні платежі, пенсії, стипендії, соціальні виплати тощо [8]. Визначення джерела доходу є необхідним для встановлення відповідного порядку оподаткування та обліку, адже різні види доходів можуть оподатковуватися за різними ставками і вимагати специфічного підходу до обліку.

Збір, обробка та документування даних про доходи громадян відбувається на рівні роботодавців, фінансових установ, органів державного управління та самих фізичних осіб. Роботодавці відповідають за надання інформації про виплачену заробітну плату, сплату ПДФО та військового збору, а також за ведення обліку відрахувань до пенсійного фонду. Фінансові установи, зокрема банки, фіксують дані про доходи фізичних осіб від операцій з активами, дивіденди та відсотки на депозити, а також про рух коштів на рахунках громадян. Важливу роль відіграють також податкові органи, що мають доступ до зведеної інформації про доходи громадян, на основі якої формують звіти та адмініструють податкові зобов'язання.

Фізичні особи, особливо ті, що займаються підприємницькою діяльністю, несуть відповідальність за належне ведення обліку своїх доходів та витрат. Вони зобов'язані вести книги обліку доходів та витрат, надавати податкові декларації, зберігати документи, що підтверджують доходи, витрати, сплату податків та інші фінансові операції, на визначений законом термін. У випадку отримання доходів з різних джерел, що можуть не обліковуватись автоматично (наприклад, орендна плата, продаж активів), відповідальність за їх відображення у фінансовій звітності також лежить на самій фізичній особі.

Документування операцій з обліку розрахунків з оплати праці є невід'ємною частиною обліку доходів фізичних осіб і має велике значення для забезпечення прозорості та точності фінансових розрахунків на підприємстві. Це процес систематичного реєстрування операцій, пов'язаних з виплатою заробітної плати працівникам, що охоплює широкий спектр дій, починаючи від обчислення суми нарахувань до фіксації їх виплати [45, с.124]. Чітка організація обліку розрахунків з оплати праці базується на нормативних документах, основним з яких є Положення про оплату праці, яке розробляється відповідно до Кодексу законів про працю України, Господарського кодексу України, Закону України «Про оплату праці» та Статуту підприємства. Це Положення визначає умови та порядок нарахування заробітної плати, виплат за відпустками, компенсаційних виплат, винагород, надбавок, доплат та інших заохочувальних нарахувань.

Функцію обліку розрахунків з оплати праці забезпечують спеціальні форми первинних документів, що використовуються для фіксації операцій з нарахувань і виплат заробітної плати, які містять детальну інформацію про нараховані суми та відрахування [46, с.98]. В табл.2.1 наведено форми первинних документів з обліку розрахунків з оплати праці.

Таблиця 2.1 – Форми первинних документів з обліку розрахунків з оплати праці

Номер	Форма	Призначення
П-6	Розрахунково-платіжна відомість	Містить інформацію про суми, які виплачуються кожному працівнику.
П-7	Розрахунково-платіжна відомість (зведена)	Містить інформацію про суми, які виплачуються всім працівникам.

Продовження табл.2.1

Номер	Форма	Призначення
	Відомість нарахування заробітної плати	Містить докладні дані про розмір нарахувань заробітної плати для кожного працівника.
	Спеціалізовані розрахунки	Включає розрахунки, пов'язані з окладом, відпусткою, відрядженням та іншими додатковими виплатами.
КО-2	Видатковий касовий ордер	Містить інформацію про виплату заробітної плати з каси підприємства.
	Платіжне доручення (вихідне)	Призначене для обліку списання безготівкових коштів на рахунок працівника.

Джерело: розроблено автором на основі [47]

Основними документами є розрахунково-платіжні відомості, відомості нарахування заробітної плати, видаткові касові ордери та платіжні доручення. Розрахунково-платіжна відомість (форма П-6) призначена для обліку виплат кожному працівнику й містить детальну інформацію про заробітну плату, премії, відрахування та інші виплати. Зведена розрахунково-платіжна відомість (форма П-7) узагальнює дані щодо всіх працівників і дозволяє здійснювати контроль над загальною сумою витрат на оплату праці. Відомість нарахування заробітної плати охоплює всі нарахування для кожного працівника і дозволяє отримати чітке уявлення про розмір нарахувань і утримань за відповідний період.

Крім загальних документів, використовуються й спеціалізовані розрахунки, які стосуються таких виплат, як оклад, відпускні, добові під час відрядження, лікарняні тощо. Ці документи допомагають точно обчислити кожен вид виплати, зокрема за додаткову роботу чи спеціальні умови праці. Видатковий касовий ордер (форма КО-2) є важливим документом, що засвідчує факт виплати заробітної плати з каси підприємства і містить інформацію про особу, яка отримує кошти, та суму виплати. Якщо виплата відбувається безготівковим шляхом, використовуються платіжні доручення для переказу коштів на банківські рахунки працівників, що також дозволяє зберегти достовірність інформації та уникнути помилок при проведенні розрахунків.

Правильне документування обліку розрахунків з оплати праці сприяє ефективній роботі бухгалтерії та забезпечує відповідність облікової документації

вимогам законодавства. Це дозволяє не тільки забезпечити своєчасну і коректну виплату заробітної плати, але й допомагає здійснювати податковий облік та обчислення внесків на соціальне страхування [48, с.73]. Ведення обліку розрахунків з оплати праці є необхідним елементом внутрішнього контролю на підприємстві, оскільки кожен документ фіксує суму, яку належить виплатити працівнику, та всі утримання, які повинні бути проведені відповідно до закону. Ця система забезпечує захист прав працівників, оскільки всі дані щодо нарахувань та виплат зберігаються й доступні для перевірки в разі необхідності.

Організація обліку доходів вимагає інтеграції сучасних інформаційних технологій для обробки та аналізу великого обсягу даних. Використання електронних реєстрів, систем автоматичного обліку доходів та електронного декларування дозволяє оптимізувати роботу податкових органів, скоротити витрати на адміністрування та підвищити точність облікових даних. Наприклад, в Україні впровадження електронного кабінету платника податків значно спростило процес подання декларацій, дозволило контролювати податкові платежі в режимі реального часу та забезпечило доступ до особистої інформації про доходи з різних джерел. Завдяки цифровізації зросла ефективність взаємодії між фізичними особами та державними органами, а також зменшились ризики помилок при обліку та поданні звітності.

Контроль за правильністю документування доходів фізичних осіб здійснюється податковими органами, які мають право проводити податкові перевірки та аудит, зокрема в разі виявлення невідповідностей або підозрілих фінансових операцій. Податкові перевірки можуть бути плановими та позаплановими. Планові перевірки зазвичай проводяться для великих платників податків, зокрема підприємців, в той час як позапланові можуть відбуватись у разі виявлення невідповідностей у документації або на підставі скарг. Ефективний механізм контролю сприяє підвищенню дисципліни фізичних осіб щодо дотримання податкового законодавства та створює прозорі умови для фінансової діяльності громадян.

Документування доходів фізичних осіб також є важливим для забезпечення соціальної справедливості, оскільки дозволяє державі коректно розрахувати та виплатити соціальні допомоги, пенсії, субсидії та інші види підтримки. Соціальні виплати залежать від рівня задекларованих доходів фізичної особи, що вимагає чіткого документування та обліку. Крім того, правильне відображення доходів дозволяє здійснювати статистичний аналіз економічного стану населення, що є необхідним для формування державної політики, зокрема в галузях соціального захисту, охорони здоров'я та освіти.

На сьогодні актуальним завданням у сфері обліку доходів фізичних осіб є розробка механізмів для мінімізації тіньових доходів та боротьба з ухиленням від сплати податків. Одним з інструментів для цього є посилення контролю за доходами, які особи отримують через неформальну зайнятість, такі як робота без трудових договорів або надання послуг без реєстрації підприємницької діяльності. Іншим дієвим методом є стимулювання фізичних осіб до добровільного декларування своїх доходів за допомогою спрощених процедур та податкових амністій. Виконання цих завдань є передумовою для зменшення рівня тіньової економіки та збільшення надходжень до бюджету країни, що забезпечує розвиток економіки та підвищення рівня соціального забезпечення.

Таким чином, документування та організація обліку доходів фізичних осіб в Україні є важливою складовою фінансової системи держави, що впливає на економічний розвиток та соціальний захист населення. Цей процес вимагає чіткої регламентації, комплексного підходу до обробки даних, застосування сучасних технологій та належного контролю з боку податкових органів. Водночас важливим є залучення громадян до активної участі у процесі декларування своїх доходів, що сприятиме підвищенню податкової дисципліни, зміцненню соціальної відповідальності та забезпеченню прозорості фінансових операцій.

2.2 Синтетичний та аналітичний облік доходів фізичних осіб

Синтетичний та аналітичний облік доходів фізичних осіб є важливим аспектом фінансового управління та податкового обліку, оскільки він дозволяє систематизувати та відображати інформацію про доходи громадян у зручній для аналізу формі. Цей облік включає як загальні підсумкові дані (синтетичний облік), так і детальні записи по кожному джерелу доходу (аналітичний облік), що є особливо важливим для коректного нарахування та сплати податків. Завдяки такому підходу податкові органи можуть оперативно перевіряти дані про доходи фізичних осіб, а підприємства – забезпечувати точність звітності щодо розрахунків з оплати праці. Синтетичний та аналітичний облік дає змогу вчасно виявляти розбіжності у розрахунках та мінімізувати ризики недоплати податків або нарахування штрафів. У вивченні цієї теми важливо розглядати розрахунки з оплати праці, оскільки вони є однією з основних статей витрат підприємств і доходів фізичних осіб.

Синтетичний облік розрахунків з оплати праці є ключовим елементом фінансової та економічної діяльності підприємства, що дозволяє узагальнювати та структурувати інформацію щодо витрат на персонал і забезпечувати ефективне управління цими ресурсами [49, с.112]. Основою цього обліку є використання синтетичних бухгалтерських рахунків, зокрема рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» [50]. Цей рахунок призначений для систематизації даних про виплати працівникам, охоплюючи всі види заробітної плати, премій, допомог та інших поточних виплат, і використовується як для облікового, так і для необлікового складу. Однією з ключових функцій рахунку 66 є фіксація сум, що не були отримані працівниками в зазначений строк із каси підприємства, що сприяє контролю за своєчасністю виплат та зобов'язаннями перед працівниками [51, с.121]. Дебет рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» відображає інформацію про виплати, здійснені підприємством на користь працівників. Це включає основну і додаткову заробітну плату, премії, допомоги з тимчасової непрацездатності та інші компенсаційні виплати, а також вартість матеріалів,

продукції та товарів, що використовуються для розрахунків, утримання податку з доходів фізичних осіб, внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, платежі з виконавчих документів та інші утримання. Кредит рахунку 66 відображає нараховані виплати працівникам, включаючи основну і додаткову зарплату, премії та допомоги з тимчасової непрацездатності.

Субрахунки аналітичного обліку в розрахунках з оплати праці є важливим інструментом для детального контролю за рухом фінансових коштів, пов'язаних з різними виплатами працівникам. Субрахунок 661 «Розрахунки за заробітною платою» застосовується для обліку всіх операцій з основної та додаткової заробітної плати працівників. Завдяки цьому субрахунку можна відстежувати кожну виплату за сумою, періодичністю та формувати звіти щодо витрат на заробітну плату. Субрахунок 662 «Розрахунки з депонентами» відображає взаєморозрахунки з працівниками в ролі депонентів, зокрема виплати авансів, заощаджень та інші фінансові операції на користь працівників. Субрахунок 663 «Розрахунки за іншими виплатами» призначений для обліку виплат, які не належать до основної зарплати або депонентських операцій [52, с.40]. Ці субрахунки забезпечують детальний облік кожної фінансової операції з оплати праці, що підвищує прозорість і точність фінансової звітності компанії. Вони також сприяють аналізу та плануванню витрат на персонал, що підтримує стратегічні цілі підприємства. Загалом, рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» відіграє значну роль в обліку доходів фізичних осіб, забезпечуючи точний контроль над оплатою працівникам і сприяючи фінансовій стабільності та ефективному управлінню ресурсами підприємства.

Особливу увагу у розрізі обліку та оподаткування доходів фізичних осіб слід приділити рахунку 641 «Розрахунки з податками», який є частиною рахунку 64 «Розрахунки за податками і платежами». На цьому субрахунку ведеться облік податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства. За кредитом рахунку 641 відображаються нараховані суми податків і зборів, які підлягають сплаті до бюджету. За дебетом рахунку 641 обліковуються податки, належні до відшкодування з бюджету, їх сплата або списання. Рахунок 641 відіграє

ключову роль у забезпеченні своєчасності й точності розрахунків із бюджетом за податками на доходи фізичних осіб.

Синтетичний облік розрахунків з оплати праці ведеться через різні облікові реєстри та документи, такі як головна книга, оборотно-сальдова відомість, журнали-ордери (наприклад, № 5, 5А, 10, 10/1), а також електронні реєстри. Ці документи містять дані про залишки коштів на початок і кінець періоду, а також усі операції з виплатами працівникам за відповідний період [53, с.91]. Синтетичний облік у розрахунках з оплати праці дозволяє керівництву отримувати узагальнену та систематизовану інформацію щодо витрат на персонал, що сприяє вчасному аналізу цих даних і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Цей облік є ключовим елементом фінансового контролю, який забезпечує ефективне використання ресурсів компанії.

Аналітичний облік розрахунків з оплати праці, у свою чергу, є системою бухгалтерських записів, що дозволяє детально відстежувати рух господарських коштів, пов'язаних з оплатою праці працівників. Він здійснюється окремо для кожного синтетичного рахунку, зокрема для рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» [54, с.28]. Кореспонденція бухгалтерських рахунків з нарахування заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат наведена в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Кореспонденція бухгалтерських рахунків з нарахування заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Нарахована заробітна плата за виконані роботи з будівництва та поліпшення об'єктів основних засобів	15	661
2	Нарахована заробітна плата працівникам:		
	– пов'язаним із виробництвом	23	661
	– пов'язаним з організацією та управлінням виробництвом	91	661
	– адміністративно-управлінському персоналу	92	661
3	– зайнятим збутом продукції, робіт, послуг	93	661
	Нараховано допомогу по тимчасовій непрацездатності:		
	– за перші п'ять днів хвороби за рахунок роботодавця	949	663
	– за рахунок Фонду соціального страхування	378	663

Джерело: розроблено автором на основі [50]

Табл. 2.2 відображає кореспонденцію бухгалтерських рахунків при нарахуванні заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат. Вона включає різні види операцій, зокрема нарахування зарплати за виконані роботи з будівництва, поліпшення основних засобів, а також витрати на виробництво, управління та збут. Використання відповідних синтетичних рахунків дозволяє систематизувати дані про витрати підприємства на оплату праці, що сприяє належному контролю за витратами. За дебетом фіксуються витрати на різні виробничі та управлінські функції, а кредит показує зобов'язання підприємства перед працівниками. Така система дозволяє точно відстежувати розподіл витрат на оплату праці в контексті різних функціональних областей. Це забезпечує керівництво підприємства важливою інформацією для прийняття обґрунтованих рішень щодо ефективного використання ресурсів. Крім того, облік нарахувань заробітної плати створює базу для подальшого аналізу та планування витрат на персонал.

Кореспонденція бухгалтерських рахунків з утримань із заробітної плати на наведена в табл.2.3.

Таблиця 2.3 – Кореспонденція бухгалтерських рахунків з утримань із заробітної плати

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Утримана з доходу працівників сума податку на доходи фізичних осіб	661, 663	641
2	Утримана з доходу працівників сума військового збору	661, 663	642
3	Утриманий із заробітної плати працівників залишок невикористаного авансу з підзвітних сум	661	372
4	Здійснені утримання із заробітної плати суми нестач і розкрадання матеріальних цінностей	661	375
5	Утримані із заробітної плати працівників суми аліментів та інших платежів за виконавчими листами	661	685
6	Утримано із сум заробітної плати профспілкові внески	661	685

Джерело: розроблено автором на основі [50]

Табл. 2.3 представляє кореспонденцію бухгалтерських рахунків при утриманнях із заробітної плати працівників. Вона включає утримання з доходів на податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, а також утримання за

виконавчими документами, профспілкові внески та інші виплати. Цей процес дозволяє підприємству виконувати свої обов'язки щодо податкових відрахувань та інших зобов'язань, а також контролювати утримання, що здійснюються із зарплати. Дебетові операції показують зобов'язання працівників перед державою або третіми сторонами, тоді як кредити відображають відповідні утримання з доходів. Важливим аспектом є правильне ведення обліку цих утримань, що забезпечує прозорість та відповідність чинному законодавству. Це дозволяє підприємству уникнути можливих штрафних санкцій та забезпечити належний контроль за всіма відрахуваннями з заробітної плати.

Кореспонденція бухгалтерських рахунків з виплат заробітної плати наведена в табл.2.4.

Таблиця 2.4 – Кореспонденція бухгалтерських рахунків з виплат заробітної плати

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Виплачені з каси нараховані працівникам заробітна плата, допомога, премії, соціальні виплати та ін.	661, 663	301
2	Перерахована заробітна плата, інші виплати, які підлягають зарахуванню на картрахунки працівників	661, 663	311

Джерело: розроблено автором на основі [50]

Табл. 2.4 ілюструє кореспонденцію рахунків з виплат заробітної плати та інших виплат працівникам. Операції включають виплати з каси та перерахування на карткові рахунки працівників, що забезпечує гнучкість і зручність для працівників. Дебет рахунків тут відображає виплати з підприємства, а кредит – зобов'язання перед працівниками, які погашаються шляхом виплат. Такий підхід дозволяє точніше контролювати рух грошових коштів, пов'язаних з оплатою праці, і забезпечувати своєчасність виплат. Ведення чіткої кореспонденції рахунків у таких операціях є важливим для дотримання норм законодавства та фінансової дисципліни. Це сприяє формуванню позитивного іміджу підприємства, адже своєчасні виплати є показником надійності для працівників. У підсумку, облік

виплат заробітної плати підвищує прозорість та ефективність управління фінансами підприємства та обліку доходів фізичних осіб.

Оборотні відомості з рахунків аналітичного обліку фіксують рух коштів за всіма рахунками, які підпорядковані відповідному синтетичному рахунку. Це означає, що для кожного працівника, виду виплати та періоду проводиться облік надходжень та витрат коштів. Аналітичний облік розрахунків з оплати праці дає змогу детально контролювати всі витрати, пов'язані з оплатою праці, включаючи заробітну плату, премії, допомогу та інші компенсації. Такий підхід дозволяє керівництву підприємства ефективно аналізувати та управляти витратами на персонал, оперативно виявляти потенційні проблеми та вдосконалювати управлінські процеси для досягнення стратегічних цілей компанії.

Таким чином, синтетичний облік розрахунків з оплати праці має важливе значення для забезпечення обліку доходів фізичних осіб. Аналітичний облік розрахунків з оплати праці є ключовим елементом фінансового обліку, що дозволяє здійснювати детальний контроль і аналіз фінансових операцій, пов'язаних з оплатою працівників, а також сприяє раціональному управлінню ресурсами компанії.

2.3 Розкриття інформації про доходи фізичних осіб в умовах застосування сучасних інформаційних систем

Розкриття інформації про доходи фізичних осіб є важливою складовою податкової системи, спрямованою на забезпечення прозорості та контролю за надходженнями до бюджету. Це питання особливо актуальне в сучасних умовах, коли технологічні можливості дозволяють спростити та вдосконалити процес подання декларацій завдяки використанню сучасних інформаційних систем.

Фізичні особи в Україні, які є платниками податку, повинні декларувати свої доходи за визначений Податковим кодексом України звітний період [8]. Зокрема, це стосується як резидентів, так і нерезидентів, що отримують доходи з джерел в

Україні. Вони мають подавати податкову декларацію про майновий стан та доходи (додаток А) за своєю податковою адресою, де їх взято на облік як платників податків [55]. Платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування також повинні подавати розрахунок про нарахування цього внеску в складі податкової декларації в установлені строки. Процедура подання декларації визначає, що громадяни та фізичні особи-підприємці повинні до 1 травня року, наступного за звітним, подати декларацію про свій майновий стан, а до 1 серпня включно сплатити податкові зобов'язання. В Україні, починаючи з 1 січня кожного року, розпочинається кампанія з декларування доходів за попередній рік, яка триває до кінця квітня.

Податковим кодексом України передбачено, що фізичні особи зобов'язані декларувати певні види доходів, які не оподатковувалися податком на доходи фізичних осіб під час нарахування або які отримані від осіб, що не є податковими агентами [8]. Це можуть бути доходи від оренди, продажу власного майна чи сільгосппродукції, спадок чи подарунки, а також доходи від продажу інвестиційних активів і закордонні доходи. Окрім того, декларуванню підлягає додаткове благо, таке як анульований борг чи кредит, якщо його сума не перевищує встановлений рівень на початок звітного року.

Дані, що стосуються обліку заробітної плати на підприємстві, є невід'ємною частиною різних фінансових звітів та слугують важливим джерелом для аналізу фінансового стану та управління фінансами. На підприємстві заробітна плата знаходить своє відображення у балансі, звіті про фінансові результати, звітності до фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування та у статистичній звітності. Баланс підприємства є основним документом фінансової звітності, який підписується керівником підприємства і головним бухгалтером. У балансі сума заробітної плати відображається у статті 1630 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці». Це включає загальну суму заборгованості з оплати праці, а також депоновану заробітну плату. Ключовою вимогою є відсутність помилок у цьому документі, оскільки баланс є основою для прийняття управлінських рішень і оцінки фінансового стану підприємства.

Крім балансу, заробітна плата відображається у звіті про фінансові результати, де вона представлена як елемент операційних витрат (2505 «Витрати на оплату праці»). Звіт про фінансові результати підсумовує доходи і витрати підприємства за звітний період, дозволяючи зрозуміти причини прибутковості або збитковості діяльності. Витрати на оплату праці вносяться у розділ витрат звіту про фінансові результати, у рядку «Витрати на оплату праці». Цей документ є необхідним для комплексного фінансового аналізу підприємства та надання інформації стейкхолдерам. Він дозволяє зробити об'єктивний аналіз ефективності фінансової діяльності, враховуючи всі чинники, що впливають на прибуток.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Подання фінансової звітності», юридичні особи мають подавати щорічну звітність до 28 лютого року, наступного за звітним, а квартальну звітність – до 25 числа місяця, наступного за закінченням кварталу [56]. Підприємства також подають звітність щодо оплати праці. Серед таких форм звітності є №1–ПВ, 3–борг та Об'єднана звітність з ЄСВ, ПДФО та ВЗ. Об'єднана звітність включає різні аспекти нарахувань, утримань і сплати єдиного внеску та податків, пов'язаних із заробітною платою. Вона має складну структуру, що включає кілька розділів та додатків, кожен із яких відображає конкретні аспекти обліку і виплати заробітної плати.

Об'єднана звітність складається з заголовної частини, яка включає інформацію про роботодавця, працівників, та основний склад розрахунку. Перший розділ стосується нарахувань доходу та єдиного внеску за найманих працівників, що надає детальну інформацію по місяцях звітного кварталу. Другий розділ охоплює нарахування грошового забезпечення та єдиного внеску для військовослужбовців, поліцейських та інших спеціальних категорій працівників. Третій розділ містить інформацію щодо нарахувань грошового забезпечення та єдиного внеску для патронатних вихователів, батьків-вихователів та прийомних батьків. До об'єднаної звітності також додаються кілька додатків. Додаток 1 містить дані про нарахування заробітної плати для застрахованих осіб і є ключовим документом для формування ЄСВ. Його заповнюють щоквартально для кожної застрахованої особи з розподілом по місяцях. Якщо протягом звітного кварталу

підприємство не мало найманих працівників, додаток не подається. Додаток 2 містить дані про осіб, які надають догляд за дітьми і отримують відповідну допомогу. Додаток 3 стосується осіб, які проходять строкову військову службу. Додаток 4 надає відомості про доходи фізичних осіб та військовий збір, відображаючи суми нарахованого доходу, утриманого і сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Інформація в цьому додатку деталізована для кожної фізичної особи, і він подається щомісячно у складі об'єднаної звітності. Додаток 5 містить інформацію про трудові відносини фізичних осіб, включаючи періоди їх військової служби та особливі випадки, такі як укладення або припинення трудових договорів, переведення на іншу посаду, відпустки по догляду за дитиною та інші зміни у трудових відносинах.

Загалом, додатки до об'єднаної звітності забезпечують комплексне відображення інформації щодо фінансових операцій, пов'язаних із заробітною платою на підприємстві. Така звітність подається кожен квартал з деталізацією по місяцях протягом 40 календарних днів після закінчення звітного кварталу. Окремі розрахунки складаються для кожного кварталу без необхідності підсумовування за весь рік, якщо протягом року не було відповідних нарахувань доходів, які підлягають звіту. Незалежно від того, чи здійснювалися виплати працівникам, підприємство зобов'язане подавати розрахунки та відображати суми єдиного внеску у звітності за звітний період. Це дозволяє контролюючим органам своєчасно отримувати інформацію щодо виплат та сплати податків і єдиного внеску. Загалом, облік заробітної плати та відповідна звітність є важливим елементом фінансового управління підприємством, забезпечуючи точність, прозорість та своєчасність податкових зобов'язань та соціальних нарахувань.

Важливим аспектом податкової звітності є подання електронної декларації посадовцями бюджетних установ (додаток Б) [57]. Це зобов'язання регулюється Законом України «Про запобігання корупції» [58]. Закон регулює обов'язок подання електронних декларацій посадовими особами, яких прирівняно до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Це положення є частиною антикорупційної реформи, що має на меті підвищення

прозорості та запобігання корупційним проявам у державному секторі. Декларація обов'язкова для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та охоплює посадових осіб бюджетних установ, оскільки їх прирівняно до таких осіб за своїм статусом. Електронні декларації мають подаватися як при призначенні на посаду, так і щороку до 1 квітня. Додатково, перед звільненням з посади особа має подати декларацію за період, що не охоплений попередніми звітними документами. Після звільнення, декларацію за останній звітний рік потрібно подати до 1 квітня наступного року. У разі, якщо особу було притягнуто до відповідальності за порушення умов подання електронної декларації, вона зобов'язана подати декларацію з достовірними даними. Окрім щорічної звітності, посадовці повинні повідомляти про суттєві зміни у своєму майновому стані протягом року. Це стосується доходу чи купівлі майна на суму, що дорівнює чи перевищує певний рівень, встановлений на початок року (у 2024 році – це 151 400 грн). Повідомлення про такі зміни має подаватися протягом 10 днів після отримання доходу чи здійснення покупки, і в разі кількох змін кожне повідомлення слід подавати окремо.

Недотримання вимог декларування доходів може призвести до адміністративної або кримінальної відповідальності. Зокрема, за неподання декларації, несвоєчасне подання або подання з недостовірними даними передбачено покарання у вигляді штрафів або навіть позбавлення права займати відповідні посади. Для посадових осіб також передбачено обов'язкове подання уточнених декларацій у разі виявлення неточностей, а при повторному порушенні обов'язок декларування може бути підставою для притягнення до кримінальної відповідальності.

Завдяки використанню сучасних інформаційних систем, процес подання податкових декларацій стає значно простішим і зручнішим для платників. В Україні функціонує електронний сервіс «Податкова декларація про майновий стан і доходи», який доступний в електронному кабінеті платника податків [59]. Цей сервіс автоматично заповнює частину полів у декларації, що знижує ймовірність помилок і економить час платників. Крім того, електронний кабінет дозволяє

подати декларацію разом із копіями первинних документів, що забезпечує можливість використовувати право на податкову знижку.

Податкові знижки є важливою частиною податкової політики України та надають громадянам право на відшкодування частини витрат, понесених протягом року, зокрема на навчання, лікування чи оплату іпотечних кредитів. Декларування через електронний кабінет дозволяє громадянам скористатися цими пільгами, додаючи до декларації підтверджувальні документи, що підвищує точність та швидкість отримання знижок.

Важливість використання сучасних інформаційних систем для подання декларацій є очевидною з огляду на її ефективність і зручність. Електронні сервіси не лише спрощують процес подання податкових звітів для громадян і посадовців, але й сприяють підвищенню прозорості та ефективності роботи податкових органів. Усі дані, подані через електронні системи, обробляються швидше та доступні для контролюючих органів у реальному часі, що підвищує точність і надійність збору податкових даних. Захист персональних даних є ключовим фактором при поданні електронних декларацій, оскільки особиста інформація фізичних осіб потребує належного захисту від несанкціонованого доступу. Відповідно до законодавства України, дані, зазначені в електронній декларації, зберігаються в захищених державних реєстрах, доступ до яких обмежено колом уповноважених осіб. Інформаційні системи, що обробляють ці дані, мають відповідати вимогам кібербезпеки та надавати можливість для моніторингу доступу до декларацій.

Таким чином, розкриття інформації про доходи фізичних осіб в умовах сучасних інформаційних систем є ключовим компонентом податкової політики, спрямованої на підвищення прозорості, контролю та ефективності надходжень до бюджету. Використання електронних сервісів, таких як «Податкова декларація про майновий стан і доходи», дає змогу забезпечити високу якість даних, полегшити процес подання декларацій та дотримання податкового законодавства.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1 Особливості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні

В Україні оподаткування доходів фізичних осіб є важливою складовою податкової системи, яка постійно розвивається і змінюється.

Розглядаючи розвиток оподаткування фізичних осіб в Україні, можна виділити ключових 5 етапів, які наведені в табл.3.1.

Таблиця 3.1 – Етапи розвитку оподаткування фізичних осіб в Україні

№	Роки	Характеристика	Ставки прибуткових податків
1	1989–1993 рр.	Стягнення податку на доходи фізичних осіб із застосуванням фіксованих ставок, диференційованих залежно від категорій та груп платників.	13%, 15%, 20%, 30%, 40%, 50%, 60%
2	1993–2003 рр.	Оподаткування доходів фізичних осіб, яке залежить від виду отриманого доходу та віднесення платника до певної групи чи категорії.	10%, 20%, 30%, 40%, 50%
3	2004–2010 рр.	Значне зниження податкового навантаження, розширення бази для оподаткування, запровадження податкового кредиту та соціальних пільг.	0%, 1%, 5%, 13%, 15%, 30%, 50%
4	2011-2015 рр.	Введення податкової знижки та шкали ставок із низьким прогресивним рівнем.	0%, 1%, 5%, 10%, 15%, 17%, 30%
5	2015 р. і до сьогодні	Істотні зміни в системі справляння податку на доходи фізичних осіб у рамках податкової реформи.	0%, 1,5%, 5%, 18%,

Джерело: розроблено автором на основі [60-65]

У період з 1989 до 1993 року використовувалися фіксовані ставки податку, диференційовані залежно від категорій платників, які коливалися від 13% до 60%. У цей час основна увага приділялася забезпеченню доходів державного бюджету шляхом стягнення високих податків з певних груп населення [60, с.11]. З 1993 по 2003 рік система стала більш гнучкою, з урахуванням виду доходу і належності платника до певної категорії, а ставки знизилися до 10-50% [61, с.17]. Це свідчить про спробу адаптувати оподаткування до реальних доходів населення і забезпечити

певний рівень справедливості. У 2004-2010 роках відбулося значне зниження податкового навантаження на фізичних осіб, було розширено базу оподаткування, запроваджено податковий кредит та соціальні пільги [62, с.104]. Зміни цього періоду сприяли стимулюванню економічної активності, зменшенню тіньової економіки та підвищенню рівня добровільної сплати податків. У 2011–2015 роках система зазнала подальших удосконалень, зокрема введення податкової знижки та низької прогресивної шкали ставок, що дозволило знизити навантаження на малозабезпечені верстви населення [63, с.94]. З 2015 року і до сьогодні діє сучасна система, яка встановлює єдину базову ставку 18% для основних доходів, поряд із пільговими ставками для певних видів доходів. Ця система стала результатом податкової реформи, яка мала на меті спростити адміністрування податків та забезпечити стабільні надходження до бюджету [65, с.54]. Загалом етапи розвитку оподаткування фізичних осіб в Україні відображають поступову адаптацію системи до соціально-економічних умов та потреб держави, з орієнтацією на стабільність, справедливість і підтримку економічного зростання.

Система оподаткування фізичних осіб – це сукупність елементів, які забезпечують можливість здійснення оподаткування доходів фізичних осіб [65, с.200]. Складові цієї системи в Україні наведено на рис.3.1.

Рисунок 3.1 – Складові системи оподаткування фізичних осіб в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [66, с.8]

Система оподаткування фізичних осіб складається з ключових елементів, що визначають механізми збору податків із громадян. Основною складовою

виступають платники податків. Процедуру оподаткування фізичних осіб регулює розділ IV Податкового кодексу України [8], де чітко визначено, хто з фізичних осіб зобов'язаний сплачувати податки. До них належать: фізичні особи-резиденти, які отримують доходи з джерел в Україні або за кордоном; фізичні особи-нерезиденти, які мають доходи з джерел в Україні; податкові агенти — юридичні та самозайняті особи, зобов'язані нараховувати, утримувати та перераховувати податок за кошти платника [8]. Ці визначення з розділу IV Податкового кодексу України окреслюють обов'язок кожної категорії платників податків у взаємодії з державою, що сприяє прозорості та чіткості податкової системи.

Серед видів податків на фізичних осіб виділяються три основні групи: прибуткові, майнові, а також єдиний податок, який можна розглядати як спрощений варіант, що стимулює оподаткування для громадян. До прибуткових податків належать податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військовий збір. ПДФО -- це обов'язковий платіж із доходів фізичних осіб (як резидентів, так і нерезидентів), який спрямовується до державного бюджету України [67, с.329]. Військовий збір покликаний підтримувати Збройні Сили України під час воєнних дій [68, с.176]. До майнових податків належать податок на нерухоме майно, транспортний податок та плата за землю.

Щоб визначити об'єкт оподаткування фізичних осіб, слід враховувати, що він охоплює доходи з різноманітних джерел, які можуть породжувати податкові зобов'язання перед державою. Згідно зі статтею 163 Податкового кодексу України, об'єкт оподаткування податком на доходи фізичних осіб залежить від статусу платника [8]. Об'єктом оподаткування фізичних осіб виступає сукупність надходжень у грошовій та натуральній формах, які фізичні особи отримують протягом певного періоду для власного споживання або накопичення. Для нерезидентів об'єкт оподаткування включає загальний місячний або річний дохід із джерел в Україні, а також доходи з українських джерел, які підлягають остаточному оподаткуванню під час їх нарахування. У випадку резидентів до об'єкта оподаткування додаються іноземні доходи, отримані за межами України [13, с.87].

Згідно зі ст. 164 Податкового кодексу України, базою оподаткування фізичних осіб є загальний оподатковуваний дохід, тобто будь-який дохід, що підлягає оподаткуванню і нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного періоду [8]. Ставка податку визначає відсоток, за яким розраховується податкове навантаження на оподатковувану базу. Основні ставки оподаткування фізичних осіб в Україні наведені на рис.3.2.

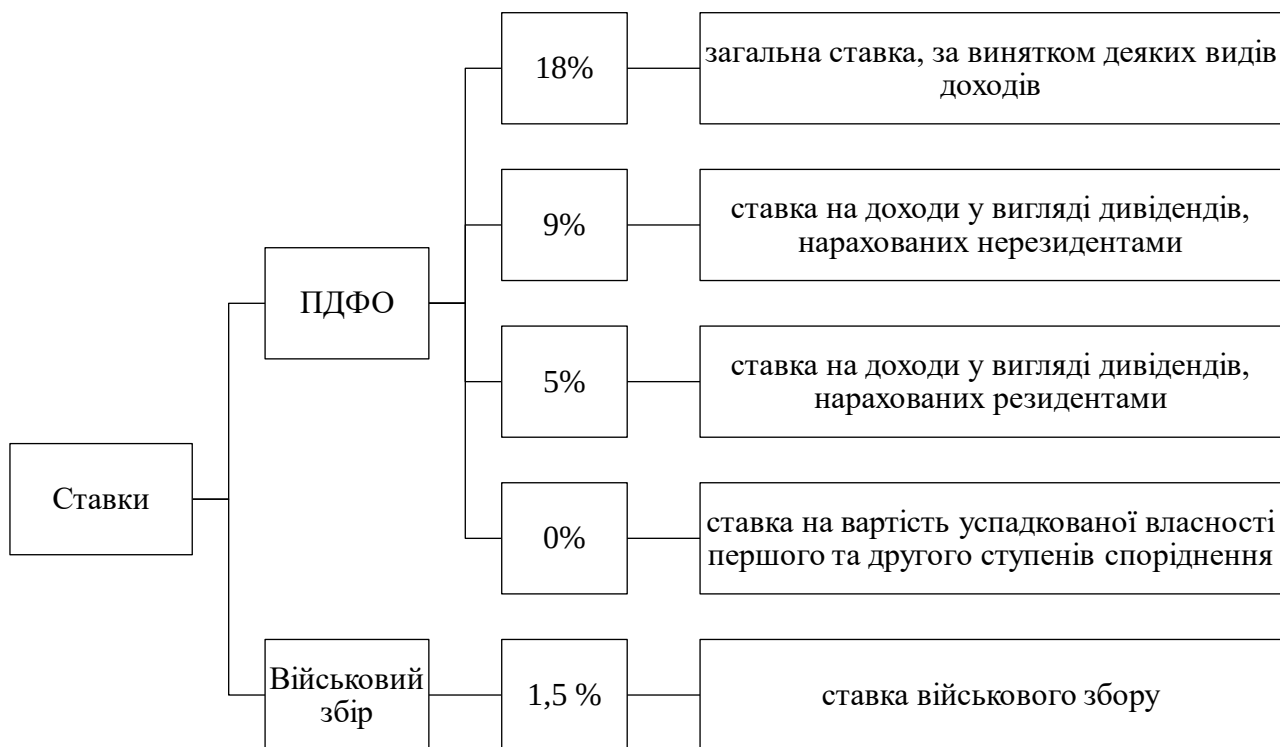

Рисунок 3.2 – Ставки прибуткового оподаткування фізичних осіб в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [8]

Основна ставка ПДФО становить 18% і застосовується до більшості видів доходів. Для дивідендів, що нараховані нерезидентами, встановлена ставка 9%, а для дивідендів, нарахованих резидентами, ставка знижується до 5%. Окремі види доходів, зокрема вартість спадщини для першого та другого ступеня споріднення, не оподатковуються (0%). Додатково запроваджений військовий збір у розмірі 1,5%, який сплачується з усіх доходів, що підлягають оподаткуванню. Така система ставок відображає підхід до оптимізації податкового навантаження та врахування особливостей різних видів доходів. Диференціація ставок ПДФО та введення

військового збору спрямовані на забезпечення стабільних надходжень до бюджету та фінансування державних потреб, зокрема в умовах військових викликів.

Ставка податку на нерухомість визначається місцевими органами влади залежно від типу об'єктів і їхнього розташування, у відсотках від мінімальної заробітної плати, встановленої станом на 1 січня звітного року, і не може перевищувати 1,5 % за кожен квадратний метр. Ставка податку розраховується на календарний рік і становить 25 тис. грн за кожен легковий автомобіль, що підпадає під оподаткування. Для земельних ділянок, що знаходяться у постійному користуванні суб'єктів господарювання, ставка податку на землю становить не більше 12% від їх нормативної грошової оцінки.

Податкова декларація про майновий стан і доходи є важливим засобом збору даних про фінансовий стан та доходи фізичних осіб для належного оподаткування. Відповідно до Податкового кодексу України, ця декларація подається за базовий звітний (податковий) період, який зазвичай дорівнює календарному року. Фізичні особи зобов'язані подати декларацію до 1 травня року, що йде за звітним [8].

Оподаткування фізичних осіб – це процес, який складається з таких етапів (рис.3.3):

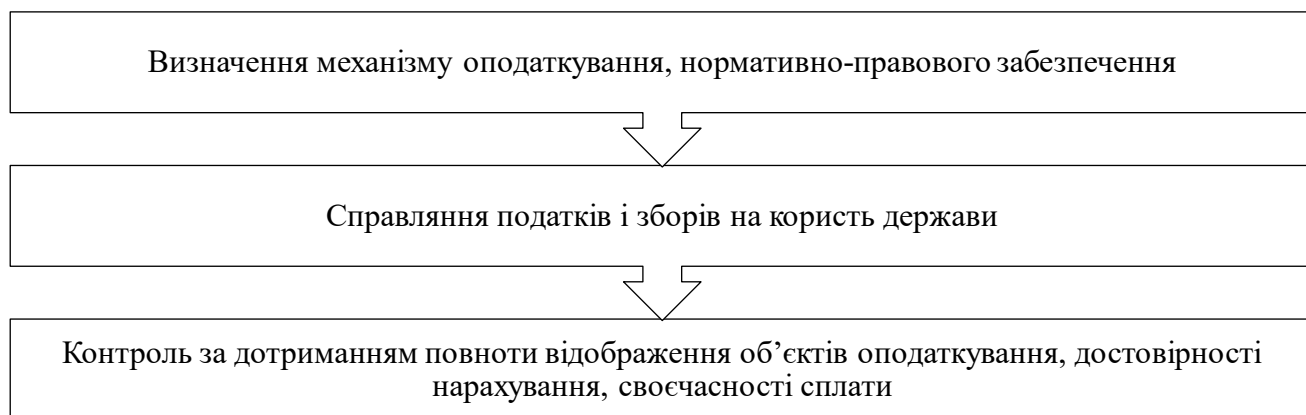

Рисунок 3.3 – Етапи оподаткування фізичних осіб в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [61, с.19]

Етапи оподаткування фізичних осіб в Україні базуються на визначенні чіткого механізму оподаткування, нормативно-правового забезпечення та

ефективного адміністрування податків. Основою для побудови системи оподаткування є розробка законодавчих актів, які регулюють процес нарахування і сплати податків фізичними особами. Справляння податків і зборів на користь держави має на меті забезпечення стабільних надходжень до бюджету, необхідних для фінансування соціальних програм, економічного розвитку та інших потреб. Важливою складовою є контроль за дотриманням законодавства платниками податків, зокрема за повнотою відображення об'єктів оподаткування та достовірністю нарахувань. Своєчасна сплата податків фізичними особами забезпечується як податковими органами, так і впровадженням стимулів для добровільної сплати. Удосконалення системи оподаткування та контрольних механізмів сприяє підвищенню ефективності державного управління фінансовими ресурсами. Це також є запорукою стабільності фінансової системи та підтримки економічного зростання країни.

Податкові соціальні пільги (ПСП) мають важливе значення для зменшення податкового навантаження на доходи громадян із низькими доходами. Відповідно до Податкового кодексу України, податкова соціальна пільга доступна будь-якому платнику податку в розмірі, що дорівнює 50% від прожиткового мінімуму для працездатної особи, визначеного на 1 січня звітного податкового року [3]. У 2024 році базовий розмір цієї пільги складає 1514 грн, що становить 50% прожиткового мінімуму. Згідно зі статтею 169 Податкового кодексу України, пільга застосовується до доходів, нарахованих на користь платника протягом податкового місяця, якщо їхній розмір не перевищує визначеного порогу [3]. У 2024 році цей поріг встановлено на рівні 4240 грн, що розраховано шляхом множення прожиткового мінімуму на 1,4 та округлення до найближчих 10 грн. За цими умовами платники, чиї доходи не перевищують встановлений поріг, можуть скористатися податковою соціальною пільгою для зменшення свого податкового навантаження.

Таким чином, розвиток системи оподаткування фізичних осіб в Україні пройшов кілька ключових етапів, що характеризуються поступовим зниженням податкового навантаження та спрощенням адміністративних процедур.

Законодавчі зміни спрямовані на підтримку соціально вразливих груп населення через впровадження податкових пільг і знижок, що стимулює добровільну сплату податків і зменшує рівень податкової заборгованості. Податок на доходи фізичних осіб разом із військовим збором відіграють ключову роль у наповненні державного бюджету та забезпеченні обороноздатності країни. Окрім цього, податки на майно, транспорт і землю є важливими для розвитку місцевих громад і сприяють ефективному використанню державних ресурсів. Удосконалення механізмів контролю за сплатою податків та розширення податкової бази дозволяють покращити фінансову стабільність України та підтримувати її економічне зростання.

3.2 Оцінка фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в зведеному бюджеті України

Фіскальна ефективність оподаткування доходів фізичних осіб є важливим показником наповнення зведеного бюджету України, що впливає на фінансування державних і соціальних програм. Враховуючи значення цього податку в структурі бюджетних надходжень, оцінка його ефективності дозволяє визначити, наскільки стабільною є податкова база та яким є рівень податкового навантаження на громадян. Військовий конфлікт та економічні виклики створюють додатковий тиск на бюджет, тому ефективність податкової системи вкрай важлива для підтримки економічної стійкості. Проблеми тінізації економіки та ухилення від сплати податків впливають на здатність держави забезпечувати стабільні надходження, що робить необхідним пошук шляхів покращення податкової дисципліни. Дослідження фіскальної ефективності дозволяє розробити рекомендації для зміцнення податкової системи та зниження нерівності в податковому навантаженні.

Динаміка податків фізичних осіб в Україні наведена в табл.3.2.

Таблиця 3.2 – Динаміка податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 рр.

Рік	Податки фізичних осіб, млн грн	Зміна	
		Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	305988	-	-
2020	328726	22738	7,43
2021	391256	62530	19,02
2022	458161	66905	17,10
2023	543141	84980	18,55

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Динаміка податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 роки демонструє стійке зростання обсягів надходжень від податків фізичних осіб. У період з 2019 по 2023 рік податки зросли з 305,99 млрд грн до 543,14 млрд грн. Це зростання супроводжується позитивними показниками абсолютного та відносного приросту, найбільші з яких спостерігались у 2023 році, коли темп приросту досяг 18,55%. Такі високі темпи пов'язані з підвищенням рівня доходів населення, інфляцією, а також підвищенням мінімальної заробітної плати. У 2020 році темп приросту був найменшим і склав 7,43%, що відображає вплив економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19. У наступні роки економічна ситуація стабілізувалася, що сприяло зростанню надходжень. Загальна тенденція відображає позитивний вплив зростання доходів та економічної активності на обсяги податкових надходжень від фізичних осіб.

Структура податків фізичних осіб в розрізі їх видів наведена на рис.3.4. Структура податків фізичних осіб в розрізі їх видів за 2019-2023 роки свідчить про домінування прибуткових податків у загальному обсязі. Частка прибуткових податків стабільно перевищує 98% від загальної суми податків фізичних осіб, що вказує на їх основну роль у формуванні доходів держави від цієї категорії платників. Проте, протягом зазначеного періоду спостерігається незначна варіативність у частках прибуткових і майнових податків, що свідчить про коливання у вартості майна.

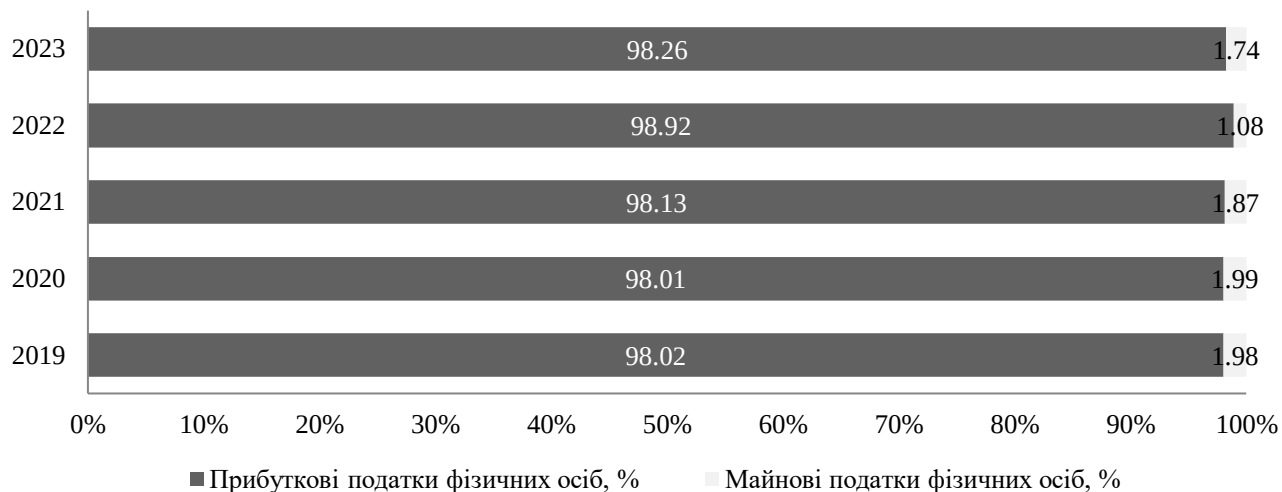

Рисунок 3.4 – Структура податків фізичних осіб в розрізі їх видів в Україні за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Зокрема, в 2022 році частка прибуткових податків досягла максимуму у 98,92%, що пов'язано з підвищенням заробітних плат і скороченням доходів від майнових операцій через загострення економічної ситуації. Натомість у 2023 році частка майнових податків знову підвищилася до 1,74%, що є результатом відновлення ринку нерухомості.

Визначимо податковий розрив податків фізичних осіб (табл.3.3).

Таблиця 3.3 – Податковий розрив податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 рр.

Рік	Податки фізичних осіб (факт), млн грн	Податки фізичних осіб (план), млн грн	Валовий податковий розрив, млн грн	Коефіцієнт збирання податків фізичних осіб
2019	305988	302189	3799	1,01
2020	328726	322748	5978	1,02
2021	391256	391281	-25	1,00
2022	458161	450546	7615	1,02
2023	543141	516537	26604	1,05

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Податковий розрив податків фізичних осіб у 2019-2023 роках показує змінювану динаміку рівня виконання планових податкових показників.

Найбільший розрив зафіксовано у 2023 році, де різниця між фактом та планом склала 26,6 млрд грн, при цьому коефіцієнт збирання досяг найвищого значення – 1,05, що свідчить про перевиконання планів через активізацію роботи податкових органів.

Окремо проаналізуємо динаміку прибуткових податків фізичних осіб (табл.3.4).

Таблиця 3.4 – Динаміка прибуткових податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 рр.

Рік	Прибуткові податки фізичних осіб, млн грн	Зміна	
		Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	275459	-	-
2020	295107	19648	7,13
2021	349786	54679	18,53
2022	420673	70887	20,27
2023	496343	75670	17,99

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Динаміка прибуткових податків фізичних осіб в Україні демонструє постійне зростання надходжень, що свідчить про стійку тенденцію до збільшення доходів населення та ефективність податкової системи. Сума прибуткових податків зросла з 275,46 млрд грн у 2019 році до 496,34 млрд грн у 2023 році. Найвищий темп приросту відзначено у 2022 році – 20,27%, що пов'язано з підвищенням мінімальних зарплат, індексацією доходів та додатковими заходами щодо оподаткування високих доходів. Значне зростання у 2023 році на 17,99% можна пояснити стабілізацією економіки після кризового періоду, спричиненого війною, що також сприяло підвищенню рівня податкових надходжень. Вплив на зростання прибуткових податків також мало збільшення кількості працюючих осіб у формальному секторі, що вказує на зменшення тіньової економіки. Загальна тенденція свідчить про важливу роль прибуткових податків у забезпеченні бюджетних надходжень та стабільному розвитку економіки.

Структура прибуткових податків фізичних осіб в розрізі бюджетів наведена на рис.3.5.

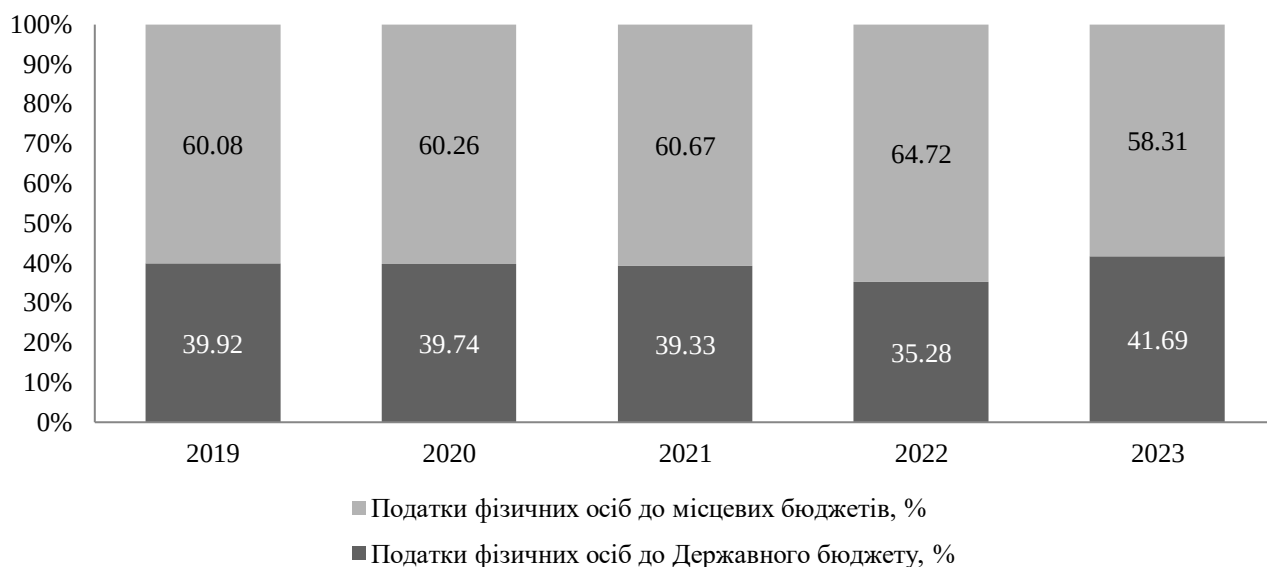

Рисунок 3.5 – Структура прибуткових податків фізичних осіб в розрізі бюджетів в Україні за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Структура прибуткових податків фізичних осіб у розрізі бюджетів показує суттєве переважання надходжень до місцевих бюджетів над державними, що відповідає політиці децентралізації. Частка податків до місцевих бюджетів у більшості років перевищує 60%, що сприяє фінансовій незалежності регіонів та забезпеченню місцевих громад коштами для розвитку. Особливо помітне зростання частки надходжень до місцевих бюджетів відбулося у 2022 році, коли цей показник досяг 64,72%, що стало наслідком активізації заходів щодо підтримки регіональних бюджетів під час війни. У 2023 році, однак, частка коштів, що надійшли до Державного бюджету, зросла до 41,69%, що пов'язано з підвищенням потреби у фінансуванні національної безпеки та оборони. Загальна структура відображає зусилля держави щодо підвищення фінансової стійкості регіонів, при цьому акцентуючи увагу на збалансованому розподілі податків між різними рівнями бюджетної системи.

Структура прибуткових податків фізичних осіб в розрізі їх видів наведена на рис.3.6.

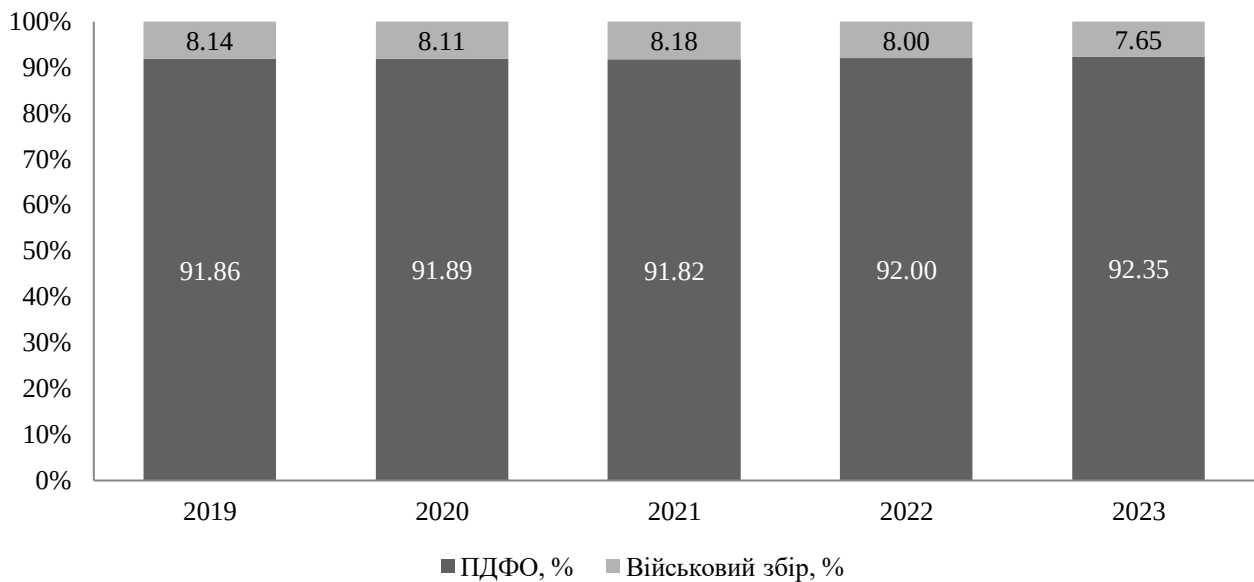

Рисунок 3.6 – Структура прибуткових податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Структура прибуткових податків фізичних осіб в Україні вказує на стабільне домінування ПДФО над військовим збором. Частка ПДФО за цей період коливалась від 91,82% до 92,35%, демонструючи стійкий характер цього джерела надходжень. Зокрема, у 2023 році частка ПДФО зросла до 92,35%, що пов'язано зі зниженням військового збору через зменшення доходів, з яких він утримується, та запровадженням соціальних пільг на тлі війни. Водночас, зменшення частки військового збору до 7,65% у 2023 році вказує на обмеження щодо його надходжень, які пов'язані з адаптацією податкової політики для підтримки населення в умовах кризового періоду. Стабільність структури податкових надходжень свідчить про важливість ПДФО як основного джерела прибуткових податків фізичних осіб, яке є прогнозованим і менш залежним від економічних коливань. Загалом ця структура відображає баланс між забезпеченням постійних джерел надходжень та гнучким підходом до оподаткування в особливих умовах.

Динаміка майнових податків фізичних осіб наведена в табл.3.5.

Таблиця 3.5 – Динаміка майнових податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 рр.

Рік	Майнові податки фізичних осіб, млн грн	Зміна	
		Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	5576	-	-
2020	5992	416	7,46
2021	6657	665	11,10
2022	4600	-2057	-30,90
2023	8793	4193	91,15

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Динаміка майнових податків фізичних осіб в Україні показує суттєві коливання, пов'язані з економічними та соціальними факторами. У 2019-2021 роках спостерігається стабільне зростання, що пояснюється поступовим підвищенням ринкової вартості нерухомості та збільшенням оцінної бази. У 2022 році надходження від майнових податків різко знизилися на 30,9%, що пов'язано з погіршенням економічної ситуації через воєнні дії, що призвело до зниження активності на ринку нерухомості та надання податкових пільг у зонах бойових дій. Водночас у 2023 році відбулося значне зростання майнових податків на 91,15%, що можна пояснити частковим відновленням ринку, підвищенням облікових вартостей майна та припиненням деяких тимчасових пільг.

Структура майнових податків фізичних осіб в розрізі їх видів наведена в на рис.3.7.

Структура майнових податків фізичних осіб в Україні відображає домінування податку на нерухоме майно, частка якого стабільно зростала протягом аналізованого періоду. У 2023 році частка податку на нерухомість досягла 73,41%, що свідчить про значну роль цього джерела в загальній структурі майнових податків. Зростання частки нерухомого податку пов'язане з активним оподаткуванням житлових об'єктів, а також із тим, що нерухомість залишається важливим джерелом доходів для бюджетів, особливо в умовах війни.

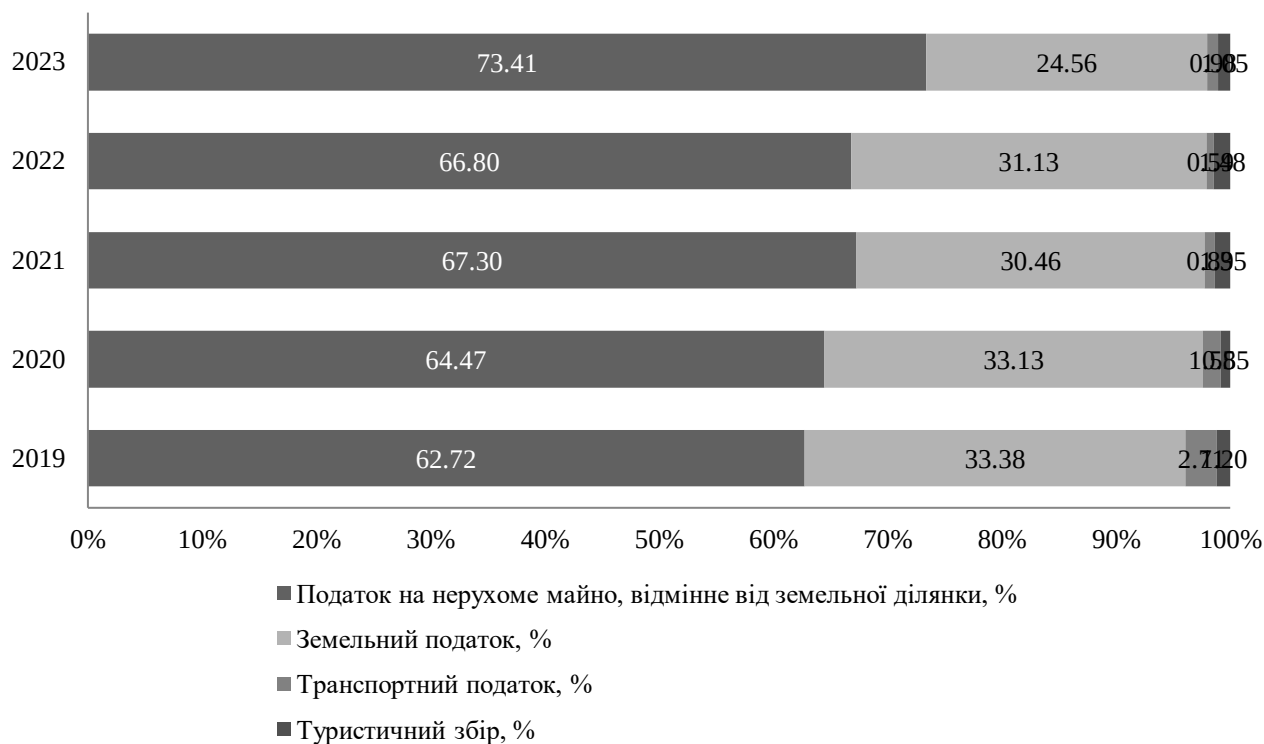

Рисунок 3.7 – Структура майнових податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Частка земельного податку, навпаки, зменшується, досягши у 2023 році найнижчого показника – 24,56%, що пояснюється економічними труднощами в аграрному секторі, а також змінами у законодавстві щодо земельних податків. Транспортний податок та туристичний збір мають мінімальні частки, хоча їх зміни також відображають коливання у відповідних галузях – зокрема, зниження частки туристичного збору у 2023 році вказує на спад у туристичній діяльності. Загалом структура майнових податків свідчить про переважання нерухомості як найбільш стабільного джерела оподаткування, водночас демонструючи чутливість до економічних умов у країні. Ці зміни показують вплив макроекономічних процесів та адаптацію місцевих бюджетів до поточних потреб.

Визначимо фіскальну ефективність податків фізичних осіб у податкових надходженнях Зведеного бюджету (рис.3.8).

Рисунок 3.8 – Фіскальна ефективність податків фізичних осіб у податкових надходженнях Зведеного бюджету в Україні за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Фіскальна ефективність податків фізичних осіб у податкових надходженнях Зведеного бюджету України демонструє поступові зміни, що залежать від загального обсягу податкових надходжень та економічної ситуації в країні. У 2019-2020 роках спостерігається невелике збільшення фіскальної значущості з 28,59% до 28,92%, що свідчить про стабільну роль податків фізичних осіб у структурі податкових надходжень. У 2021 році відбулося зниження до 26,91%, що спричинено зростанням інших податкових надходжень. У 2022 році фіскальна значущість значно підвищилася до 34,11%, що пов'язано з переорієнтацією податкової політики в умовах війни та потребою в додаткових надходженнях до бюджету для забезпечення оборони та соціальних виплат. У 2023 році фіскальна значущість зменшилася до 33,16% на фоні зростання загальних податкових надходжень, що відображає поступове економічне відновлення та збільшення внесків від інших видів податків. Загалом динаміка свідчить про важливу роль податків фізичних осіб у підтримці Зведеного бюджету, особливо у кризових умовах.

Визначимо фіскальну ефективність податків фізичних осіб у загальних доходах Зведеного бюджету (рис.3.9).

Рисунок 3.9 – Фіскальна ефективність податків фізичних осіб у загальних доходах Зведеного бюджету в Україні за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Фіскальна ефективність податків фізичних осіб у загальних доходах Зведеного бюджету України вказує на стабільний внесок цих податків у загальні доходи, проте з тенденцією до поступового зменшення. Протягом 2019-2021 років значення фіскальної значущості податків фізичних осіб залишалося відносно стабільним на рівні близько 23,5%, що свідчить про стабільну структуру доходів бюджету та передбачуваність надходжень від цієї категорії податків. У 2022 році спостерігається зниження фіскальної значущості до 20,86%, що можна пояснити різким зростанням загальних доходів бюджету через зовнішню фінансову допомогу та інші надзвичайні джерела фінансування під час війни. У 2023 році фіскальна значущість знизилась ще більше до 17,50%, що є наслідком подальшого зростання доходів бюджету від зовнішніх джерел та інших податків, які мали більшу вагу в загальних доходах. Незважаючи на це, податки фізичних осіб продовжують залишатися важливим компонентом загальних доходів, хоча їх

відносна частка зменшилась через кризові обставини та специфічну структуру джерел фінансування під час війни.

Визначимо фіскальну ефективність податків фізичних осіб у ВВП (рис.3.10).

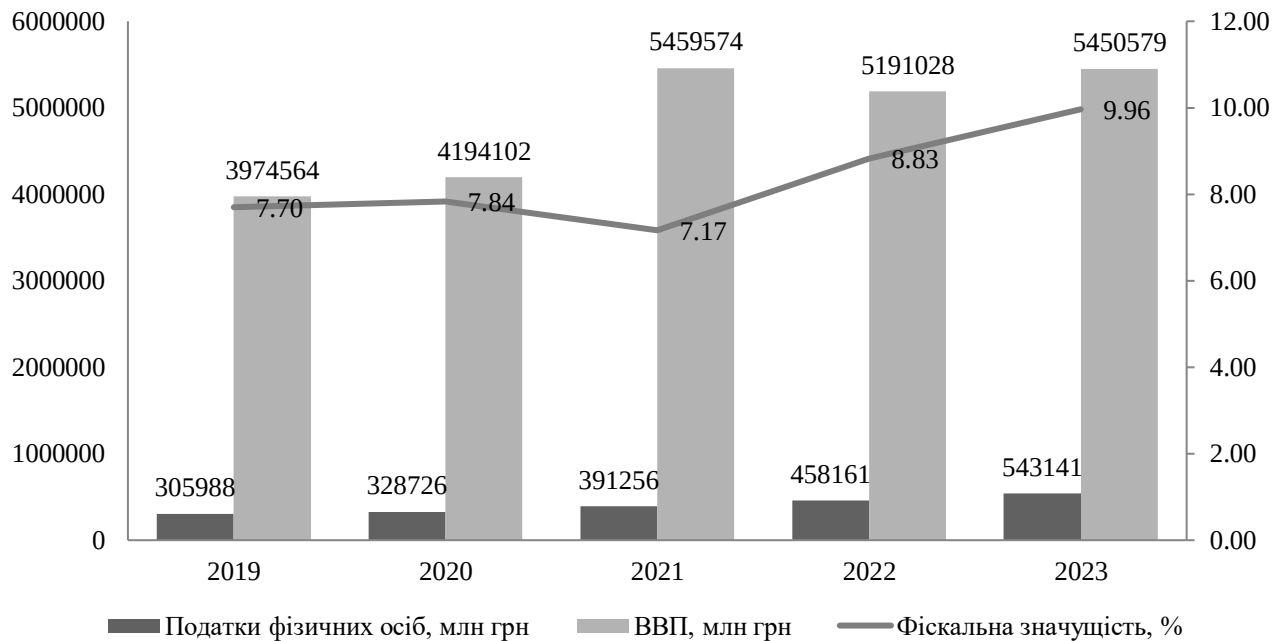

Рисунок 3.10 – Фіскальна ефективність податків фізичних осіб у ВВП в Україні за 2019-2023 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [69, 70]

Фіскальна ефективність податків фізичних осіб у ВВП України відображає стійкий внесок цих податків у національну економіку з тенденцією до зростання. У 2019-2020 роках фіскальна значущість податків фізичних осіб залишалася на рівні близько 7,7-7,8%, що свідчить про стабільний внесок оподаткування доходів населення у ВВП та відносно передбачувану динаміку економічного розвитку. У 2021 році фіскальна значущість знизилась до 7,17% через зростання ВВП, яке випереджало темпи приросту податків фізичних осіб. Водночас у 2022 році значущість зросла до 8,83%, що можна пояснити зменшенням обсягу ВВП у зв'язку з війною, а також збільшенням потреби у мобілізації доходів населення для підтримки державного бюджету. У 2023 році значення фіскальної значущості досягло 9,96%, що вказує на високий рівень податкового навантаження на населення на тлі повільного відновлення економіки та стабілізації ВВП. Загалом,

ця динаміка відображає посилену роль податків фізичних осіб у забезпеченні бюджетних надходжень в умовах кризи та залежність від економічної ситуації в країні.

Таким чином, аналіз податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 роки демонструє їх важливу роль у забезпеченні державного бюджету, особливо в кризові періоди. Прибуткові податки становлять значну частку цих надходжень, тоді як майнові податки показали зростання завдяки збільшенню оподаткування нерухомості. Війна суттєво вплинула на зростання фіскальної значущості податків фізичних осіб, адже держава потребувала додаткових ресурсів для підтримки економіки та соціальних програм. Незважаючи на коливання частки податків фізичних осіб у ВВП, їхня стабільність як джерела доходів свідчить про ефективність української податкової системи. Податки фізичних осіб залишаються важливим елементом бюджету, демонструючи адаптивність до мінливих економічних умов.

3.3 Шляхи удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб для оптимізації податкового навантаження

Система оподаткування фізичних осіб в Україні перебуває під значним впливом соціально-економічних проблем, пов'язаних з воєнними діями, економічною нестабільністю та нерівномірністю розвитку різних регіонів. В умовах, коли значна частина платників податків зазнала зменшення доходів і втрати майна, постала необхідність у вдосконаленні механізмів податкового адміністрування та розробці адаптованих податкових заходів, які здатні підтримати економічне зростання, знизити рівень тінізації економіки і забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження.

Проблеми оподаткування фізичних осіб в Україні та шляхи їх вирішення систематизовано в табл.3.6.

Таблиця 3.6 – Проблеми оподаткування фізичних осіб в Україні та шляхи їх вирішення

№	Проблема	Шляхи вирішення
1	Зменшення доходів фізичних осіб та руйнування їхнього майна через воєнні дії.	Впровадження податкових пільг для громадян, які постраждали від воєнних дій, а також механізмів відстрочення чи реструктуризації податкових зобов'язань для тих, хто втратив значну частину доходів або майна.
2	Зростання рівня тіньової економіки внаслідок війни, що підвищує ризик заниження податкової бази та ухилення від сплати податків.	Посилення контролю за дотриманням податкового законодавства, впровадження цифрових інструментів моніторингу доходів та стимулювання добровільної сплати податків через системи податкових знижок та амністії для легалізації доходів.
3	Нездатність місцевих органів влади самостійно вирішувати соціально-економічні проблеми.	Збільшення дотацій та субвенцій з державного бюджету для підтримки регіонів, розвиток програм фіскальної децентралізації з метою посилення фінансової незалежності місцевих бюджетів.
4	Нерівномірний розподіл податкових надходжень між різними регіонами.	Запровадження програм рівномірного перерозподілу податкових надходжень, спрямованих на підтримку регіонів, які постраждали від війни, та підвищення ефективності податкової політики на місцевому рівні.
5	Низька ефективність податкових знижок та соціальних пільг з точки зору їхнього соціального впливу.	Оновлення критеріїв надання податкових знижок і соціальних пільг, забезпечення прозорих механізмів їхнього застосування, що сприятиме ефективнішому підтриманню соціально незахищених верств населення.
6	Подвійне оподаткування доходів фізичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю.	Спрощення процедури оподаткування для фізичних осіб-підприємців, оптимізація податкового навантаження та внесення змін у законодавство для уникнення подвійного оподаткування.
7	Недостатній рівень податкової культури у суспільстві.	Запровадження освітніх програм щодо податкової грамотності, спрямованих на підвищення обізнаності громадян про значення податків для економіки та важливість їх своєчасної сплати.

Джерело: розроблено автором на основі [71-74]

Зменшення доходів фізичних осіб та руйнування їхнього майна через воєнні дії створили серйозні виклики для податкової системи України. Втрата роботи, зниження прибутків і загальне скорочення купівельної спроможності громадян негативно позначаються на надходженнях до державного бюджету [71, с.17]. Враховуючи масштаб збитків, що зазнали громадяни, важливо впровадити податкові пільги для осіб, які постраждали від воєнних дій. Це дозволить зменшити податковий тиск на громадян, які втратили значну частину доходів або майна. Пільги також сприятимуть відновленню життєвого рівня таких осіб, полегшуючи

їхнє повернення до економічної активності. Іншим важливим кроком є запровадження механізмів відстрочення або реструктуризації податкових зобов'язань для осіб, які тимчасово втратили здатність платити податки. Це надасть їм час для відновлення фінансового стану без ризику додаткових штрафів чи санкцій. Створення таких механізмів може стати важливим кроком до соціальної справедливості в оподаткуванні. Завдяки таким заходам, держава не тільки допоможе громадянам відновити свої фінансові позиції, але й сприятиме відновленню економічної стабільності в цілому. Ефективна податкова політика для постраждалих громадян посилить довіру до уряду та підтримуватиме відновлення економіки країни.

Зростання рівня тіньової економіки внаслідок війни є значною загрозою для стабільності податкової системи України. Воєнні дії та загальна економічна нестабільність підвищують ризик ухилення від сплати податків і зниження податкової бази, що спричиняє зниження доходів до державного бюджету. Для протидії цій проблемі необхідне посилення контролю за дотриманням податкового законодавства, що може включати більш ефективні заходи моніторингу та аудиту. Використання цифрових інструментів для контролю доходів дозволить зменшити кількість випадків порушення податкових вимог, забезпечуючи більш прозорий облік фінансових потоків. Окрім того, впровадження податкових знижок і амністій допоможе легалізувати доходи, які раніше були в тіні. Стимулювання добровільної сплати податків через пільгові механізми може також підвищити рівень податкової дисципліни серед громадян. Важливим аспектом є створення умов для зниження мотивації до тіньової діяльності, наприклад, через спрощення процедур податкового адміністрування та зниження податкового тиску. Прозорі механізми контролю та мотиваційні інструменти можуть стати важливим підґрунтям для зменшення рівня тінізації економіки.

Нездатність місцевих органів влади самостійно вирішувати соціально-економічні проблеми стала однією з серйозних перешкод для забезпечення сталого розвитку регіонів України. Місцеві бюджети в багатьох областях зазнали значних втрат через воєнні дії, що ускладнює забезпечення населення необхідними

послугами та ресурсами [72, с.56]. Для вирішення цієї проблеми необхідно збільшити державні дотації та субвенції для підтримки регіонів, які особливо постраждали від воєнного конфлікту. Це дозволить забезпечити базові соціально-економічні потреби на місцевому рівні та посилить стабільність громад. Важливо також розвивати програми фіскальної децентралізації, які нададуть більшу фінансову автономію місцевим органам влади та дозволять більш ефективно розпоряджатися ресурсами. Завдяки підвищенню фінансової незалежності місцеві бюджети отримають можливість активніше вирішувати регіональні проблеми та інвестувати в місцевий розвиток. Така децентралізація також сприятиме зміцненню підзвітності та прозорості в управлінні фінансами. Комплексне поєднання дотацій та фіскальної децентралізації створить передумови для більш стійкого економічного зростання на рівні громад. Ефективність цих заходів дозволить відновити функціонування місцевих бюджетів і забезпечить стабільність у постраждалих регіонах.

Нерівномірний розподіл податкових надходжень між регіонами України значно ускладнює фінансування місцевих потреб та розвиток громад. Більшість податкових надходжень зосереджується в економічно сильних регіонах, тоді як менш розвинуті або постраждалі від війни області залишаються з обмеженими бюджетами [73, с.277]. Така диспропорція призводить до нерівності у доступі до соціальних послуг, інфраструктури та економічних можливостей для громадян. Запровадження програм рівномірного перерозподілу податкових надходжень може стати важливим кроком для підтримки регіонів, які найбільше постраждали від воєнних дій. Це також сприятиме розвитку менш забезпечених областей, зокрема через розширення фінансування на охорону здоров'я, освіти та інфраструктуру. Для ефективної реалізації цих програм важливо забезпечити належний контроль і прозорість у розподілі коштів. Крім того, підвищення ефективності податкової політики на місцевому рівні дозволить зберегти більше коштів у регіонах.

Низька ефективність податкових знижок та соціальних пільг свідчить про обмеженість їх впливу на соціальний захист громадян. Чинні механізми часто не враховують реальних потреб соціально незахищених верств населення, що

призводить до нерівномірного розподілу допомоги [74, с.83]. Крім того, складність критеріїв для отримання пільг обмежує доступ до них, особливо серед населення з низькими доходами. Оновлення критеріїв надання податкових знижок та пільг може суттєво підвищити їхній соціальний ефект, спрямовуючи підтримку на тих, хто її найбільше потребує. Для цього важливо розробити прозорі та зрозумілі механізми застосування знижок і пільг, які враховуватимуть індивідуальні соціально-економічні обставини. Такий підхід дозволить знизити податкове навантаження для малозабезпечених громадян та забезпечить рівні умови доступу до пільг. Оптимізація цих механізмів також допоможе уникнути зловживань та неправомірного використання державної підтримки. Підвищення соціальної ефективності пільг сприятиме зменшенню бідності та забезпечить кращий рівень життя для найбільш уразливих верств населення. Це також зміцнить довіру громадян до податкової системи та посилить державну соціальну політику.

Подвійне оподаткування доходів фізичних осіб-підприємців створює додатковий фінансовий тягар для малого бізнесу та знижує його конкурентоспроможність. Підприємці часто зобов'язані сплачувати як податки на прибуток, так і податок на доходи фізичних осіб, що ускладнює їхню діяльність і скорочує прибуток. Така система оподаткування може стати перешкодою для розвитку підприємництва, особливо у період економічних викликів. Спрощення процедури оподаткування для фізичних осіб-підприємців допоможе зменшити їхнє податкове навантаження. Важливим кроком є також оптимізація податкового законодавства для уникнення подвійного оподаткування, що сприятиме поліпшенню умов для ведення бізнесу. Розробка та впровадження єдиної податкової бази для підприємців допоможе спростити адміністрування податків і знизить бюрократичні витрати. Це стимулюватиме підприємницьку діяльність та сприятиме економічному розвитку регіонів. Оптимізація податкової системи для підприємців сприятиме їхньому переходу від тіньової економіки до офіційного сектору. Зменшення податкових бар'єрів підтримає розвиток малого бізнесу, що є основою для економічної стабільності в країні.

Недостатній рівень податкової культури у суспільстві залишається одним із головних викликів для податкової системи України. Брак розуміння значення податків та низька обізнаність про необхідність їхньої сплати спричиняють ухилення від податків та поширення тіньової економіки. Вирішення цієї проблеми можливе через впровадження освітніх програм, спрямованих на підвищення податкової грамотності серед населення. Освітні програми повинні охоплювати різні вікові групи та сприяти розумінню економічного значення податків. Інформування громадян про роль податків у фінансуванні державних послуг і соціальних програм допоможе підвищити відповідальність платників. Підвищення обізнаності про важливість своєчасної сплати податків сприятиме зниженню рівня податкових порушень. Додатково, програми з податкової грамотності можуть бути корисними для підприємців, які часто стикаються зі складнощами в адмініструванні податків. Формування культури податкової відповідальності стане запорукою стабільного наповнення бюджету та підтримки соціальних програм. Це також дозволить створити прозорішу податкову систему, яка сприятиме зростанню довіри між платниками податків і державою.

Таким чином, реформування системи оподаткування фізичних осіб в Україні є невідкладною необхідністю в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності. Запропоновані заходи, такі як введення податкових пільг для постраждалих від війни та підвищення ефективності соціальних податкових пільг, сприятимуть зменшенню податкового навантаження на вразливі групи населення. Водночас, удосконалення механізмів адміністрування та контроль за дотриманням податкових норм дозволять скоротити рівень тінізації економіки. Рівномірний розподіл податкових надходжень та фінансова підтримка місцевих бюджетів забезпечать стійкий розвиток регіонів. Комплексний підхід до вирішення цих проблем сприятиме стабілізації податкової системи та підтримуватиме економічне зростання країни.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження доходів фізичних осіб, їх облік та аналіз встановлено:

1. Аналіз дефініції поняття «фізична особа» в науковій літературі, дозволяє зробити висновок, що це поняття охоплює індивідуальність людини як суб'єкта права, який має низку невід'ємних прав та обов'язків. Фізична особа є активним учасником суспільних відносин і взаємодіє з державою, іншими людьми та юридичними особами на основі законодавства. Аналіз дефініцій «доходи фізичних осіб» показує, що вони є комплексом матеріальних і нематеріальних надходжень, які фізичні особи отримують від різних джерел. Важливо, що доходи фізичних осіб спрямовані не лише на задоволення базових економічних потреб, але також відіграють роль у забезпеченні інтелектуального та морального розвитку. Порівняння доходів фізичних і юридичних осіб свідчить про суттєві відмінності між ними. Класифікація доходів фізичних осіб дозволяє систематизувати їх за різними критеріями, такими як економічне походження, економічне надходження, рівномірність надходжень, критерій суспільного визнання, можливість розпорядження. Це забезпечує ширший контекст для розуміння різноманітних аспектів фінансового життя громадян. Такий підхід допомагає як урядам, так і науковцям аналізувати доходи населення з метою побудови ефективних економічних стратегій та підтримки сталого розвитку.

2. Охарактеризувавши міжнародну практику обліку та оподаткування доходів фізичних осіб, варто відмітити значну різноманітність підходів, які залежать від соціально-економічної політики кожної країни. У країнах Європи, таких як Німеччина, Швеція та Франція, податкова система спрямована на забезпечення соціальної справедливості через прогресивне оподаткування і надання податкових пільг для менш забезпечених верств населення. Водночас такі країни, як США та Японія, хоча також використовують прогресивні ставки, особливу увагу приділяють підтримці певних груп населення, таких як сім'ї з дітьми та особи із медичними витратами. Особливістю багатьох систем є

можливість відрахувань на витрати, пов'язані з професійною діяльністю, що дозволяє знизити податкове навантаження на громадян. Крім того, в багатьох країнах активно використовуються автоматизовані системи адміністрування податків, які полегшують подання декларацій та забезпечують точний облік доходів. Загалом міжнародна практика оподаткування відображає баланс між забезпеченням державних фінансів та підтримкою населення.

3. Охарактеризувавши нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, можна зробити висновок, що воно ґрунтується на комплексі законодавчих актів, які забезпечують прозорість та справедливість податкової системи. Конституція України гарантує право на працю, що є основою для виникнення доходів, які підлягають оподаткуванню. Податковий кодекс визначає загальні правила оподаткування доходів фізичних осіб, встановлюючи ставки, пільги та порядок декларування. Закони «Про оплату праці», «Про відпустки» та «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати» регулюють питання, пов'язані з нарахуванням заробітної плати та інших доходів, що є базою для податкових зобов'язань. Постанови Кабінету Міністрів України деталізують порядок застосування податкових пільг, компенсацій та інших аспектів оподаткування окремих категорій громадян. Місцеві органи влади через рішення про місцеві збори впливають на рівень податкового навантаження фізичних осіб у межах відповідних територій. Ефективність системи оподаткування доходів фізичних осіб залежить від злагодженої роботи законодавчих, виконавчих органів та місцевої влади.

4. Синтетичний та аналітичний облік доходів фізичних осіб є основою для систематизації інформації про доходи громадян, що важливо для коректного нарахування і сплати податків. Синтетичний облік узагальнює дані про виплати працівникам, забезпечуючи контроль над загальними витратами на персонал та підтримуючи фінансову стабільність підприємства. Аналітичний облік дає можливість детально відслідковувати кожну виплату по кожному працівнику та джерелу доходу, що підвищує прозорість і точність фінансової звітності. Рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» і його субрахунки дозволяють

обліковувати заробітну плату, аванси та інші виплати, сприяючи ефективному контролю витрат на персонал. Використання облікових реєстрів, таких як головна книга та журнали-ордери, забезпечує точний контроль над фінансовими ресурсами. Завдяки поєднанню синтетичного та аналітичного обліку підприємства можуть оперативно відстежувати витрати на оплату праці, своєчасно коригувати їх та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

5. Розкриття інформації про доходи фізичних осіб в умовах сучасних інформаційних систем є важливим кроком до підвищення прозорості та ефективності податкової системи. Обов'язкове декларування доходів фізичних осіб, зокрема посадовців, дозволяє забезпечити контроль за податковими надходженнями та виконанням фінансових зобов'язань. Використання електронних сервісів, таких як «Податкова декларація про майновий стан і доходи», спрощує процес подання декларацій, знижує ймовірність помилок і сприяє своєчасному отриманню податкових знижок. Завдяки автоматизації та цифровізації процесів платники податків можуть подавати звіти зручніше, знижуючи адміністративні витрати та час на підготовку звітності.

6. Система оподаткування фізичних осіб в Україні пройшла кілька ключових етапів, які характеризуються зниженням податкового тиску та впровадженням пільг і соціальних знижок, що роблять податкову систему більш гнучкою і справедливою. Реформи 2015 року започаткували новий етап розвитку оподаткування, де ставку податку на доходи було уніфіковано на рівні 18%, а також запроваджено військовий збір, що дозволяє акумулювати кошти для підтримки ЗСУ. Податкова соціальна пільга є важливим інструментом для зменшення податкового навантаження на громадян із низькими доходами, що сприяє підвищенню рівня добровільної сплати податків і зниженню рівня ухилення від оподаткування. Крім того, важливим аспектом є адміністрування податків на майно, транспорт і землю, які підтримують фінансову спроможність місцевих громад. Визначений порядок подання податкової декларації сприяє прозорості і забезпечує державу даними про фінансовий стан платників податків. Законодавче регулювання податкової системи в Україні встановлює чіткі правила для різних

груп платників, що забезпечує стабільність надходжень до бюджету та соціальну справедливість у податкових зобов'язаннях. Контрольні механізми, розроблені для виявлення та запобігання порушенням, допомагають удосконалювати систему оподаткування, мінімізуючи ризики тінізації економіки.

7. Податки фізичних осіб в Україні за останні п'ять років показують поступове зростання як за абсолютними показниками, так і за фіскальною значущістю в бюджеті. Прибуткові податки залишаються основною складовою, підтримуючи стабільність надходжень до бюджету навіть у періоди кризи, хоча їх частка незначно зменшується на фоні інших джерел фінансування. Майнові податки також зазнали змін, демонструючи суттєве зростання у 2023 році, що вказує на ефективність податкової системи у цьому сегменті. Фіскальна значущість податків фізичних осіб у Зведеному бюджеті зростала в умовах війни, коли державі необхідно було забезпечити соціальні та оборонні витрати. У 2022-2023 роках помітне зростання фіскальної ролі цих податків у ВВП, що свідчить про підвищене навантаження на фізичних осіб як платників. Податкова структура демонструє гнучкість, пристосовуючись до зростання інших джерел доходів і зменшуючи залежність бюджету від доходів фізичних осіб у мирний час. Податки фізичних осіб мають важливу фіскальну функцію, але також адаптивну, що дозволяє підтримувати державу в умовах економічних змін.

8. Система оподаткування фізичних осіб в Україні потребує значних змін для подолання наслідків воєнних дій та економічної кризи, що поглибилася через них. Введення податкових пільг і реструктуризація зобов'язань для осіб, що зазнали втрат через війну, є важливим кроком до соціальної справедливості у податкових зобов'язаннях. Водночас, комплексні заходи для скорочення рівня тіньової економіки, включаючи цифровізацію процесів і запровадження податкових амністій, здатні зменшити ухилення від оподаткування. Підвищення фінансової автономії регіонів і справедливий перерозподіл податкових надходжень між регіонами підтримають місцеві бюджети, забезпечуючи стійкість місцевого розвитку. Для соціально незахищених верств населення важливим є перегляд і спрощення процедур надання податкових пільг, що зменшить податковий тиск на

громадян з низькими доходами. Крім того, для фізичних осіб-підприємців запропоновані заходи щодо уникнення подвійного оподаткування полегшать ведення бізнесу. Покращення податкової культури серед громадян сприятиме кращому розумінню значення податків і зменшенню ризиків ухилення від сплати. Освітні програми з податкової грамотності можуть стати основою для формування відповідального ставлення до податків. У результаті комплексного підходу до вирішення зазначених проблем податкова система стане більш стійкою та прозорою. Це підвищить її ефективність і забезпечить фінансову стабільність України в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 10.10.2024).
2. Дараганова Н. В. Суб'єкт адміністративного правопорушення у сфері охорони праці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 270-274.
3. Галуцько В. В., Діхтієвський П. В. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Арттек, 2020. 479 с.
5. Рябоволик Т. Ф., Андрощук І. О., Доренська А. О. Менеджмент. Маркетинг. Підприємництво : навч. посіб. Кропивницький : ЦНТУ, 2024. - 208 с.
6. Труфанова Ю. В. Визнання особи безвісно відсутньою в контексті подій 2014 року в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 3. С. 128-134.
7. Про податок з доходів фізичних осіб: закон України від 22.05.2003 № 889-IV (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-15> (дата звернення 10.10.2024).
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 10.10.2024).
9. Позднякова Л. О., Гриценко Н. В. Управління трудовим потенціалом: конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2019. 74 с.
10. Єрмоленко О. А., Лисьонкова Н. М. Соціально-економічна статистика: конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2023. 92 с.
11. Гришко І. С. Статистичний аналіз доходів населення. Матеріали Х Всеукраїнської науково-технічної конференції здобувачів вищої освіти за підсумками досліджень у 2022 р. 6-10 лютого 2023 р., м. Мелітополь. Мелітополь: ТДАТУ, 2023. С. 73-75.

12. Новосад З. Г. Побудова математичної моделі залежності купівельної спроможності та заробітної плати. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2021. № 1. С. 32-39.
13. Рядінська В. О., Дмитрик О. О., Трансформація змісту поняття «доходи фізичних осіб» в податковому законодавстві України. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 93-99.
14. Кучеркова С. О. Окремі аспекти податку на доходи фізичних осіб. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 6. С. 16-24.
15. Слатвінська М. О., Діброва О. Л. Наукові підходи до класифікації доходів фізичних осіб. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. №4 (246). С. 132-144.
16. Мармуль Л. О. Методичні особливості обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 9. С. 33-38.
17. Лисецька Н. М. Систематизація теоретико-методологічних підходів використання непрямих методів контролю за доходами і витратами фізичних осіб. *Економічний вісник*. 2021. № 8. С. 75-84.
18. Маринчак Є. С. Наукові погляди на сутність правового статусу фізичної особи – платника податку на доходи. *Держава та регіони*. 2018. № 3. С. 85-89.
19. Швабій К. І., Кошук Т. В. Недоліки та обмеження реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *Фінанси України*. 2023. № 12. С. 81-97.
20. Максимальна та мінімальна ставка податку на доходи фізосіб в країнах світу. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/26/infografika/ekonomika/maksymalna-ta-minimalna-stavka-podatku-doxody-fizosib-krayinax-svitu> (дата звернення 10.10.2024).
21. Roikonen P. Income inequality in Finland. *Scandinavian Economic History Review*. 2022. № 70. P. 234-251.
22. Ritola S., Tuominen S. Total pension in Finland 2024 : How are earnings-related pensions, national pensions and taxation determined? URL: <https://www.julkari.fi/handle/10024/148632> (дата звернення 10.10.2024).

23. McGee R., Souissi M. Attitudes toward tax evasion: a comparative study of France and Japan. *International Journal of Behavioural Accounting and Finance*. 2021. № 3. P. 209-224.
24. Park S. Tax burdens in Japan and South Korea: measurement using average effective tax rates. *Social Science Japan Journal*. 2020. № 23. P. 37-64.
25. Lind Y. Gender Equality, Taxation, and the COVID-19 Recovery: A Study of Sweden and Denmark. *Tax Notes International*. 2021. № 5. P. 581-590.
26. Andersson P. Taxation and left-wing redistribution: the politics of consumption tax in Britain and Sweden. *Comparative Politics*. 2022. № 54. P. 279-301.
27. Apostel A. A one-off wealth tax for Belgium: Revenue potential, distributional impact, and environmental effects. *Ecological Economics*. 2022. № 196. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800922000477> (дата звернення 10.10.2024).
28. Guner N. Reforming the individual income tax in Spain. *Springer*. 2020. № 11. P 369-406.
29. López-Laborda J. Mobility of top income taxpayers in response to regional differences in personal taxes: evidence from Spain. *Economics*. 2022. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/econ-2022-0016/html> (дата звернення 10.10.2024).
30. Bakari S. The Nexus among domestic investment, taxation, and economic growth in Germany: cointegration and vector error correction model analysis. *Journal of smart economic growth*. 2020. № 5. P. 37-47.
31. Ermasovaa N. The Relationship between culture and tax evasion across countries: cases of the USA and Germany. *International Journal of Public Administration*. 2021. № 44. P. 115-131.
32. Луценко І. С. Оподаткування окремих доходів фізичних осіб у Німеччині. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 13. С. 142-146.
33. Ly T. Local taxation and tax base mobility: Evidence from France. *Regional Science and Urban Economics*. 2020. № 82. URL:

- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0166046218301170> (дата звернення 10.10.2024).
34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 10.10.2024).
35. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 10.10.2024).
36. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.10.2024).
37. Кодекс законів про працю України: закон України від 10.12.1971 № 322-08. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 10.10.2024).
38. Про оплату праці: закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.10.2024).
39. Про відпустки: закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.10.2024).
40. Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати: закон України від 20.10.2009 № 1646-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1646-17> (дата звернення 17.03.2024).
41. Про Державний бюджет України на 2024 рік: закон України від 9.11.2023 № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20> (дата звернення 10.10.2024).
42. Про затвердження Порядку подання документів для застосування податкової соціальної пільги: постанова Кабінету міністрів України від 29.12.2010 № 1227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-2010-%D0%BF> (дата звернення 10.10.2024).

43. Про затвердження Порядку виплати щомісячної грошової компенсації сум податку з доходів фізичних осіб, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу: постанова Кабінету міністрів України від 15.01.2004 № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2004-%D0%BF> (дата звернення 10.10.2024).
44. Про затвердження Порядку подання органами державної реєстрації прав на нерухоме майно та органами, що здійснюють реєстрацію місця проживання фізичних осіб, відомостей, необхідних для розрахунку податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки: постанова Кабінету міністрів України від 31.05.2012 № 476. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2012-%D0%BF/en/ed20121023> (дата звернення 10.10.2024).
45. Чорноус О. В. Актуальні проблеми регулювання обліку трудової діяльності працівника. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 121-129.
46. Колесніченко А. С. Упорядкування обліку трудових ресурсів та аудит розрахунків з оплати праці. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. С. 96-102.
47. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці (Форми N П-1, П-2, П-3, П-4, П-5, П-6, П-7): наказ Державного комітету статистики України від 05.12.2008 № 489. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0489202-08#Text> (дата звернення: 05.04.2024).
48. Оляднічук Н. В. Удосконалення обліку й аудиту розрахунків за виплатами працівникам. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2021. № 1. С. 71-77.
49. Уманська В. Г. Виплати працівникам підприємства: облік, оподаткування та контроль. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 110-114.
50. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 07.11.2024)
51. Максимчук І. А. Організація обліку розрахунків за виплатами працівникам підприємства: виклики пандемії COVID-19. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 119-123.
 52. Бойчук А. Б. Окремі питання організації обліку заробітної плати в умовах підсумованого обліку робочого часу працівників. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 37-42.
 53. Гончарук С. М. Облік оплати праці в умовах COVID-19. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6(1). С. 90-93.
 54. Бурко К. В. Облікова політика щодо витрат на оплату праці. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2019. № 12(2). С. 25-33.
 55. Про затвердження форми податкової декларації про майновий стан і доходи та Інструкції щодо заповнення податкової декларації про майновий стан і доходи: наказ Міністерства фінансів України від 02.10.2015 № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1298-15#Text> (дата звернення 07.11.2024).
 56. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: постанова Кабінету міністрів України від 28.02.2000 № 419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення 07.11.2024).
 57. Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 08.11.2023 № 252/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1965-23#Text> (дата звернення 07.11.2024).
 58. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 07.11.2024).
 59. Електронний кабінет платника. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/> (дата звернення 07.11.2024).

60. Волохова І. С. Формування доходів бюджетів за рахунок податку на доходи фізичних осіб в Україні. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 3. С. 10-15.
61. Кучеркова С. О. Окремі аспекти податку на доходи фізичних осіб. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 6. С. 16-24.
62. Бечко П. К. Принцип справедливості при оподаткуванні фізичних осіб у вітчизняній податковій системі. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2023. № 102(2). С. 101-111.
63. Кміть В. М. Особливості справляння податків із доходів фізичних осіб в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 47(2). С. 84-91.
64. Пономаренко О. Г. Можливості удосконалення обліку та аудиту справляння податку на доходи фізичних осіб. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2020. № 2. С. 93–99.
65. Волохова І. С. Податкова система: навчальний посібник. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
66. Латковська Т., Голоядова Т., Сідор М. Податкове право : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти). 2-ге вид., доопр. і доп. Одеса : Фенікс, 2023. 84 с.
67. Томілова-Яремчук Н. О., Хомяк Н. В., Крупа Н. М. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні у воєнний період. *Baltija Publishing*. 2022. № 1. С. 324-330.
68. Юрківська Х. Економічна суть системи оподаткування фізичних осіб-підприємців. *Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ*. 2021. № 122. С. 174-183.
69. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2023&budgetType=LOCAL> (дата звернення 07.11.2024).
70. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 07.11.2024).
71. Носевич В. Сучасні проблеми прямого оподаткування в Україні. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. № 4. Р. 11-20.

72. Податкова система: конспект лекцій: навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 119 с.
73. Новицький С. В. Вимоги до уніфікованої форми податкової звітності з ПДФО і ЄСВ. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 2. С. 272-291.
74. Слепцова Н. В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування ПДФО в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 82-85.

Податкова декларація про майновий стан і доходи

Відмітка про одержання (штамп контролюючого органу, дата, вхідний номер)	ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства фінансів України 02 жовтня 2015 року № 859 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 17 травня 2022 року № 143)
---	--

ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО МАЙНОВИЙ СТАН І ДОХОДИ

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

№	Тип декларації:	№	Звітний (податковий) період:	Звітний (податковий) період, що уточнюється:
1	☐ Звітна ☐ Звітна нова ☐ Уточнююча ¹	2	 рік	 рік
1.1	☐ довідкова ¹	2.1	 місяць² Реєстраційний номер документа, який уточнюється ³	 місяць²
		2.2		

Інформація про платника податку

3	Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) платника податку: Реєстраційний номер облікової картки платника податку або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті)				
4	Податкова адреса (місце проживання) платника податку: Область: _____ Район: _____ Місто (селище, село): _____ Вуллиця: _____ Номер будинку: _____ Корпус: _____ Номер квартири: _____	Поштовий індекс: _____ Контактні телефони: ⁴ _____ Електронна адреса: ⁴ _____			
5	Найменування контролюючого органу, до якого подається декларація: _____				
6	Резидентський статус платника податку: ☐ резидент ☐ не резидент	Декларація заповнена: ☐ самостійно платником податків ☐ уповноваженою особою			
8	<table style="width: 100%; font-size: small;"> <tr> <td style="width: 33%;">Категорія платника:</td> <td style="width: 33%;"> ☐ громадянин ☐ особа, яка завдав право на податкову знижку </td> <td style="width: 33%;"> ☐ особа, яка провадить незалежну професійну діяльність / член фермерського господарства ☐ підприємець </td> </tr> </table> особа, стосовно якої проведено реєстрацію припинення підприємництва або незалежної — професійної діяльності / втрачено статус члена фермерського господарства або закінчено термін дії договору про добровільну участь протягом звітного року / особа, яка виїжджає за кордон на постійне місце проживання⁵		Категорія платника:	☐ громадянин ☐ особа, яка завдав право на податкову знижку	☐ особа, яка провадить незалежну професійну діяльність / член фермерського господарства ☐ підприємець
Категорія платника:	☐ громадянин ☐ особа, яка завдав право на податкову знижку	☐ особа, яка провадить незалежну професійну діяльність / член фермерського господарства ☐ підприємець			

{Рядок 9 виключено з підстави Наказу Міністерства фінансів № 467 від 28.08.2023}

Інформація про особу, уповноважену на заповнення декларації

9	Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) уповноваженої особи: Реєстраційний номер облікової картки платника податку уповноваженої особи або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті)
---	---

Додаток Б

Декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ
Національного
агентства
з питань
запобігання
корупції
08 листопада 2023
року № 252/23

Форма

ДЕКЛАРАЦІЯ особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. ВИД ДЕКЛАРАЦІЇ ТА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД	
Вид декларації та звітний період	
Щорічна	
☐ я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування ☐ я припинив(ла) виконувати функції держави або місцевого самоврядування (після звільнення)	
При звільненні (охоплює період, який не був охоплений раніше поданими деклараціями)	
Кандидата на посаду особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (за минулий рік)	
2.1. ІНФОРМАЦІЯ ПРО СУБ'ЄКТА ДЕКЛАРУВАННЯ	
Для ідентифікації в Україні	
Прізвище	
Ім'я	
По батькові (за наявності)	
Дата народження	
Реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності)	
Реквізити паспорта громадянина України	
Унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності)	
Зареєстроване місце проживання	
☐ збігається з місцем фактичного проживання Місце фактичного проживання або поштова адреса, на яку суб'єкту декларування Національним агентством може бути надіслано кореспонденцію	
☐ це адреса місця фактичного проживання ☐ це адреса для листування	
Для ідентифікації за межами України	

Прізвище (відповідно до документа, що посвідчує особу)	
Ім'я (відповідно до документа, що посвідчує особу)	
По батькові (відповідно до документа, що посвідчує особу) (за наявності)	
Країна, в якій видано документ, що посвідчує особу	
Тип документа, що посвідчує особу	
Реквізити документа, що посвідчує особу	
Ідентифікаційний номер (за наявності)	
Інформація про місце роботи або проходження служби (або місце майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів) і посаду, у зв'язку з якою виник обов'язок подати декларацію (або посада, на яку претендуєте як кандидат)	
Код в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)	
Найменування місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)	
Займана посада (або посада, на яку претендуєте як кандидат)	
Тип посади	
Категорія посади	
Чи належите Ви до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»?	
Чи належить Ваша посада до посад, пов'язаних з високим рівнем корупційних ризиків, згідно з переліком, затвердженим Національним агентством з питань запобігання корупції?	
Чи належите Ви до національних публічних діячів відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»?	

2.2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЧЛЕНІВ СІМ'Ї СУБ'ЄКТА ДЕКЛАРУВАННЯ								
Зв'язок із суб'єктом декларування	Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) для ідентифікації в Україні	Громадянство	Прізвище, ім'я, по батькові для ідентифікації за межами України, документ, що посвідчує особу	Дата народження	Реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності)	Реквізити паспорта громадянина України/свідчення про народження	Унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності)	Зареєстроване місце проживання

Звіт подібності

метадані

Заголовок
Доходи фізичних осіб, їх облік, контроль та оподаткування

Автор
Кельман Андріана Володимирівна к.е.н., доцент Цятковська О.В.

Науковий керівник / Експерт

підрозділ
кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		91

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копію тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз		Копію тексту	
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://nkkep.com/wp-content/uploads/2022/04/OO-21-FO-01.04.pdf	60	0.36 %
2	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/18148/1/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B2%20%D0%9C.%20%D0%9E%D0%9F-42.pdf	55	0.33 %
3	Yankovska-plagiat 5/30/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	40	0.24 %
4	https://zaidemdavno.blogspot.com/2020/04/blog-post_254.html	34	0.20 %

Юрченко Оксана, кандидат економічних наук, доцент, асистент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Крисків Карина, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет (м. Кропивницький, Україна)
ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ МНМА І МШП: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Йосипенко Олена, викладач кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління
Ляшенко Микита, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Університет Григорія Сковороди в Переяславі (м. Переяслав, Україна)
ВІЙСЬКОВИЙ ПОДАТОК: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Муравський Василь, викладач кафедри економічної кібернетики та інформатики
Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль, Україна)
ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ ОБЛІКУ В УМОВАХ П'ЯТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Свирида Ольга, викладач циклової комісії обліково-економічних дисциплін
Пушкар Валентин, здобувач освіти
ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж» НРЗВО «КПДІ» (м. Кам'янець-Подільський, Україна)
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Карзун Данііл, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Семчишин Андрій, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Львівський університет імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Сидоренко Сергій, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління» (м. Київ, Україна)
МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Кельман Андріанна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник – **Цятковська Олена**, кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (м. Київ, Україна)
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ДОХОДАХ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Пудла Владислав, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Потривасва Наталя, докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет (м. Миколаїв, Україна)
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Центрально-
український
технічний
університет
Central
Ukrainian
National
Technical
University

Економічний
факультет
Faculty
of Economics

Кафедра
аудиту,
обліку та
оподаткування
Audit,
Accounting
And Taxation
Department

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет (ЦНТУ)
Економічний факультет
м. Кропивницький, Україна

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Central Ukrainian National Technical University (CNTU)
Faculty of Economics
Kropyvnytskyi, Ukraine

Сертифікат

УЧАСНИКА

ХІІ Міжнародної науково-практичної конференції
РОЗВИТОК ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ
ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
5 грудня 2024 року

Certificate

OF PARTICIPATION
XII International Scientific and Practical Conference
DEVELOPMENT OF ACCOUNTING, AUDIT, AND TAXATION
IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE TRANSFORMATION
OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS
December 5, 2024

Кельман Андріанна

Тема доповіді
(title of the report)

Напрями підвищення фіскальної
ефективності податків фізичних осіб
у доходах зведеного бюджету України

Проректор з наукової роботи
та міжнародних зв'язків, ЦНТУ
к.т.н., доцент
Андрій Тухий

Vice-rector for Scientific Work
and International Relations CUNTU
PhD in Technical Sciences,
Associate Professor
Andrii Tykhyi

Декан економічного
факультету, ЦНТУ
д.е.н., професор
Наталія Шалімова

Dean of the Faculty
of Economics, CUNTU
Doctor of Economic Sciences,
Professor
Nataliia Shalimova

**НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ДОХОДАХ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ**

Фіскальна ефективність податків фізичних осіб є важливим чинником забезпечення стабільності та наповнюваності Зведеного бюджету України. Сучасні економічні виклики, зокрема війна та пов'язані з нею соціально-економічні наслідки, ускладнюють реалізацію податкової політики, що вимагає пошуку нових підходів для підвищення її результативності. Формування ефективної системи оподаткування фізичних осіб стає одним із пріоритетів для забезпечення сталого розвитку державних фінансів.

Табл. 1 відображає динаміку обсягів податків фізичних осіб, що дозволяє оцінити тенденції і виявити причини, які впливають на ефективність цього джерела доходів.

Таблиця 1 – Динаміка податків фізичних осіб в Україні за 2019-2023 рр. [1]

Рік	Податки фізичних осіб, млн грн	Зміна	
		Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	305988	-	-
2020	328726	22738	7,43
2021	391256	62530	19,02
2022	458161	66905	17,10
2023	543141	84980	18,55

У 2020 році темп приросту був найменшим (7,43%), що відображає вплив пандемії COVID-19 на доходи населення. Різке зростання в 2021 році на 19,02% є результатом посткризового економічного відновлення, активізації ринку праці та зростання заробітних плат. У 2022 році приріст становив 17,10%, що вказує на значний інфляційний тиск в умовах воєнного стану, який збільшив номінальні доходи населення. У 2023 році приріст досяг 18,55%, що свідчить про подальший вплив інфляції. Загалом, зростання показників за досліджуваний період зумовлене підвищенням мінімальної заробітної плати, зміцненням податкової дисципліни та інфляційними процесами. Значний вплив також мав перехід до цифрових інструментів адміністрування податків, що зменшило ухилення від оподаткування. Одночасно, активізація трудової міграції та війна призвели до скорочення кількості платників податків у певних регіонах, що дещо обмежило потенційне зростання.

Рис. 1 доповнює аналіз, показуючи частку цих податків у загальних доходах зведеного бюджету, що є ключовим індикатором фіскальної ефективності та дозволяє визначити стратегічні напрями для її підвищення.

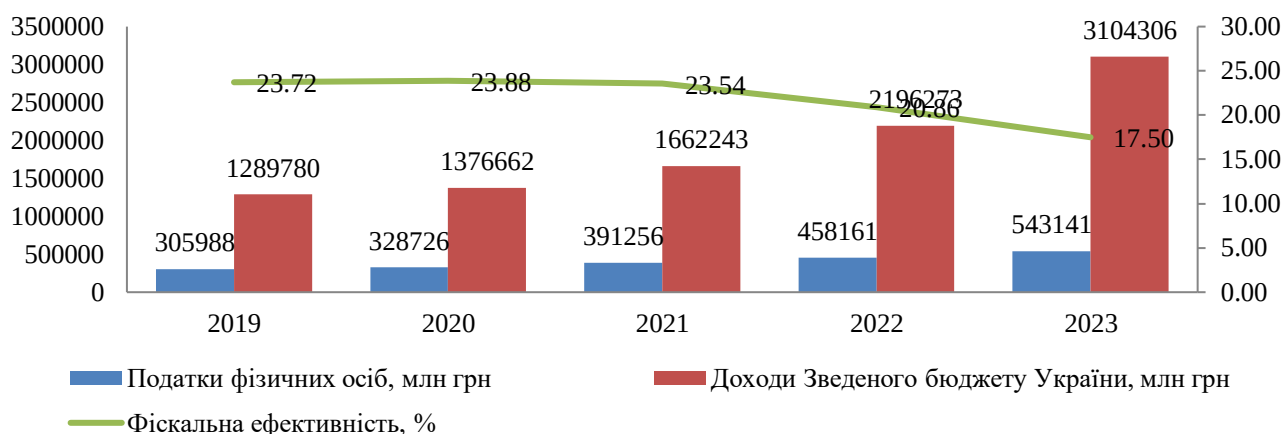

Рисунок 1 – Фіскальна ефективність податків фізичних осіб у загальних доходах зведеного бюджету в Україні за 2019-2023 рр. [1]

Фіскальна ефективність податків фізичних осіб демонструє поступове зниження, попри зростання абсолютних показників. У 2019 році частка податків фізичних осіб у доходах зведеного бюджету становила 23,72%, але вже у 2023 році вона зменшилася до 17,50%. Така динаміка пов'язана з неоднорідним зростанням доходів бюджету, де значний вплив мала зовнішня фінансова допомога в умовах воєнного стану. Різке падіння у 2022 році до 20,86% обумовлене перерозподілом бюджетних надходжень під впливом війни та суттєвим зростанням зовнішньої фінансової підтримки. На зміну фіскальної ефективності також вплинула інфляція, яка збільшила номінальні доходи бюджету, але відносно зменшила вагу податків фізичних осіб. Ці тенденції вказують на те, що хоча податки фізичних осіб залишаються важливим джерелом доходів, їх фіскальна ефективність знижується через зміну структури зведеного бюджету в умовах кризи.

Зниження фіскальної ефективності податків фізичних осіб в Україні зумовлене низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Серед ключових причин – руйнування майна та зменшення доходів громадян через воєнні дії, що суттєво обмежило можливості виконання податкових зобов'язань [2, с.17]. Для вирішення цієї проблеми доцільно запроваджувати податкові пільги для постраждалих громадян, а також механізми відстрочення або реструктуризації податкових зобов'язань. Війна також призвела до зростання рівня тіньової економіки, оскільки багато громадян і підприємств намагаються уникнути оподаткування через нестабільність економіки та невпевненість у майбутньому. Рішенням цієї проблеми має стати посилення контролю за дотриманням податкового законодавства шляхом впровадження цифрових інструментів моніторингу доходів.

Іншою важливою проблемою є нерівномірний розподіл податкових надходжень між регіонами [3, с. 277]. Найбільше постраждали регіони, які зазнали воєнних дій, оскільки їхня податкова база значно скоротилася. Важливим кроком для вирішення цієї ситуації є запровадження програм рівномірного перерозподілу податкових надходжень, спрямованих на підтримку таких регіонів. Це дозволить зменшити соціально-економічну нерівність і забезпечити більш ефективне функціонування місцевих бюджетів.

Поряд із цим, існує проблема низької ефективності податкових знижок та соціальних пільг, які не завжди забезпечують належну підтримку соціально незахищеним верствам населення [4, с.83]. Необхідно оновити критерії надання таких пільг, створити прозорі механізми їхнього застосування та підвищити контроль за їх ефективністю. Це дозволить спрямувати ресурси на дійсно потребуючі категорії населення. Важливою залишається також проблема подвійного оподаткування доходів фізичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю. Її вирішенням може стати спрощення процедури оподаткування та оптимізація податкового навантаження, що стимулюватиме підприємництво. Низький рівень податкової культури є ще одним чинником, що знижує ефективність фіскальної системи. Для його підвищення необхідно запроваджувати освітні програми, спрямовані на формування у громадян розуміння важливості податків для економіки та суспільства. У комплексі ці заходи дозволять не лише покращити адміністрування податків, а й забезпечити стійкість фіскальної системи в умовах соціально-економічних викликів.

Таким чином, підвищення фіскальної ефективності податків фізичних осіб є важливим завданням, вирішення якого забезпечить зростання стабільності доходів бюджету України. Одним із ключових напрямів є вдосконалення податкового адміністрування через впровадження цифрових технологій, які спрощують контроль і зменшують можливості для ухилення від сплати податків. Держава також повинна активізувати боротьбу з тіньовою економікою, використовуючи інструменти податкових знижок та амністій для легалізації доходів. Крім того, важливо забезпечити адресність соціальних пільг та знижок, щоб максимально ефективно використовувати бюджетні кошти для підтримки вразливих верств населення. Умовою успішної реалізації цих заходів є підвищення податкової культури серед громадян, що потребує систематичних освітніх кампаній. Комплексний підхід до реформування системи оподаткування фізичних осіб сприятиме як економічному відновленню країни, так і зростанню довіри суспільства до податкової політики держави.

Література:

75. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2023&budgetType=LOCAL> (дата звернення 07.11.2024).
76. Носевич В. Сучасні проблеми прямого оподаткування в Україні. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. № 4. Р. 11-20.
77. Новицький С. В. Вимоги до уніфікованої форми податкової звітності з ПДФО і ЄСВ. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 2. С. 272-291.
78. Слепцова Н. В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування ПДФО в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 82-85.

Супровідна інформація **
до кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти
для її передачі до Наукової бібліотеки імені М. В. Довнар-
Запольського

Автор (прізвище ім'я, по батькові (повністю), (мовою оригіналу та англ. мовою)	Кельман Андріанна Володимирівна Kelman Andriana
Назва кваліфікаційно роботи (мовою оригіналу та англ. мовою)	Доходи фізичних осіб, їх облік, контроль та оподаткування Personal income, accounting, control and taxation
Ключові слова (5-7) (мовою оригіналу та англ. мовою)	доходи фізичних осіб, облік, організація обліку, контроль, оподаткування, податок на доходи фізичних осіб, фіскальна ефективність ПДФО personal income, accounting, organization of accounting, control, taxation, personal income tax, fiscal efficiency of personal income tax
Анотація / короткий огляд (500-800 знаків з пробілами для обох анотацій) (мовою оригіналу та англ.мовою)	Метою кваліфікаційної магістерської роботи є дослідження теоретичних, методичних та практичних питань обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб, а також розробка шляхів їх удосконалення. Виділено теоретико-економічні аспекти обліку, контролю та оподаткування доходів фізичних осіб, зокрема економічну сутність та класифікація доходів фізичних осіб, міжнародну практику обліку та оподаткування, нормативно-правове регулювання в Україні. Охарактеризовано методику обліку та контролю доходів фізичних осіб, зокрема документування та організація обліку, синтетичний та аналітичний облік розкриття інформації про доходи фізичних осіб в умовах застосування сучасних інформаційних систем. Досліджено особливості оподаткування доходів фізичних осіб, проведено оцінку їх фіскальної ефективності. Запропоновано шляхи удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб для оптимізації податкового навантаження. The purpose of the qualifying master's thesis is to study the theoretical, methodological and practical issues of accounting, control and taxation of personal income, as well as to develop ways to improve them. The theoretical and economic aspects of accounting, control and taxation of personal income are highlighted, including the economic essence and classification of personal income, international accounting and taxation practice, and regulatory and legal regulation in Ukraine. The author characterizes the methodology of accounting and control of personal income, in particular, documentation and

	organization of accounting, synthetic and analytical accounting of disclosure of information on personal income in the context of modern information systems. The peculiarities of taxation of personal income are investigated, and their fiscal efficiency is assessed. The author suggests ways to improve the taxation of personal income to optimize the tax burden.
Науковий керівник (прізвище, ім'я, по батькові (повністю) (мовою оригіналу та англ. мовою)	Цятковська Олена Віталіївна Tsiatkovska Olena
ННІ/Факультет, випускова кафедра (мовою оригіналу та англ. мовою)	Факультет обліку та податкового менеджменту, кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу Faculty of Accounting and Tax Management, Department of Accounting and Consulting
Освітня програма (мовою оригіналу та англ. мовою)	Облік і аудит Accounting and audit
Мова (основна мова матеріалу)	українська
Рівень вищої освіти (перший (бакалаврський), другий (магістерський))	другий (магістерський)
Дата захисту	

** формується здобувачем спільно з науковим керівником